

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Historický vývoj Muzea ve Velkém Meziříčí do roku 1989

History of Museum in Velké Meziříčí before 1989

Karolína Košábková

Vedoucí práce: prof. PhDr. Vít Vlnas, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Biologie, geologie a environmentalistika se zaměřením
na vzdělávání, Dějepis se zaměřením na vzdělávání

2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Historický vývoj Muzea ve Velkém Meziříčí do roku 1989 vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 11.7.2018

.....

podpis

Touto cestou bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce, prof. PhDr. Vítu Vlnasovi, Ph.D., za jeho čas, ochotu a cenné rady, které mi poskytnul při vypracování mé bakalářské práce, dále bych chtěla poděkovat PhDr. Marii Ripperové za její čas, cenné rady a pomoc, kterou mi poskytla. Také bych chtěla poděkovat pracovníkům Muzea ve Velkém Meziříčí a mojí rodině, která mě podporovala během mého studia.

Anotace

Bakalářská práce Historický vývoj muzea ve Velkém Meziříčí do roku 1989 se zabývá muzeem ve Velkém Meziříčí od doby jeho vzniku v roce 1893 až po revoluční rok 1989. Popisuje historický vývoj muzea s důrazem na budování sbírek, akviziční politiku a politickou manipulaci v období komunistického režimu.

Klíčová slova

Velké Meziříčí, muzeum, muzeologie, silniční stavby, dějiny ČSR a ČSSR 1918 - 1989

Annotation

Bachelor thesis History of Museum in Velké Meziříčí before 1989 follow up the history of museum in Velké Meziříčí since the beginning in 1893 till revolutionary year in 1989. It tells the historical development of the museum with focus on development of it's collections, acquisition policy and political manipulation during the era of Communist rule.

Keywords

Velké Meziříčí, museum, museum science, traffic infrastructure, history of ČSR and ČSSR 1918 – 1989.

Obsah

Úvod	1
1 Počátek městského muzea	2
1.1 Výstavní sbor	2
1.2 Národopisná výstava ve Velkém Meziříčí	3
1.3 Národnostní konflikty.....	4
1.4 Národopisná výstava v Praze 1895.....	5
1.5 První umístění muzea	7
2 Z historie a činnosti muzea od roku 1921 do roku 1931	8
2.1 Nové prostory na radnici	8
2.2 Rozšiřování sbírek muzea v tomto období	9
3 Z historie a činnosti muzea v období 1932–1939	10
3.1 Slavnostní otevření nových prostor muzea ve Velkém Meziříčí	11
3.2 Samotná činnost muzea v tomto období	12
3.3 Vnitřní uspořádání sbírek v roce 1938.....	15
3.4 Výstava Horácko 1938	16
4 Muzeum v období 1939 - 1945	17
5 Poválečné období 1946–1948	22
5.1 Sťahování muzea do nových prostor na zámku.....	23
6 Muzeum v nové době 1949–1961	24
6.1. „Stěžovatelé“	25
6.2. Samotná činnost muzea v tomto období	27
6.3. Josef Šabacký.....	32
7 Muzeum za působení Marie Benešové	34
8 Muzeum za působení Bohuslava Mikuláška	37
8.1. Muzeum v období od roku 1972 - 1978.....	39
8.2 Muzeum silnic a dálnic ve Velkém Meziříčí	48
8.3 Návrh Dálničního muzea ČSSR ve Velkém Meziříčí	50
8.4. Budování nové koncepce muzea 1979 - 1985	52
8.5. Činnost muzea v období 1985 – 1989	64
8.6. Muzeum po roce 1989	68
9 Velkomeziříčtí muzejníci	69
Archivní a jiné nevydané prameny	76
Seznam použité literatury	81

Úvod

Vlna otevírání vlastivědných muzeí, která se rozpoutala na konci 19. století, neminula ani Velké Meziříčí a tak se v roce 1893 začalo na základě Vlastivědné výstavy v Praze budovat i muzeum ve Velkém Meziříčí. Od svého začátku to bývalo malé Okresní muzeum a dodnes nevykazuje návštěvnost jako jiná větší muzea v krajských městech a i jeho vývoj do roku 1980 se neliší od jiných menších muzeí, která se u nás nachází. Můžeme zde ale vidět kus lidské práce, zájem a upřímnou snahu o jeho rozvin a zachování pro další generace.

Nejznámější epizoda, která muzeum proslavila, se začala psát na konci sedmdesátých let. Tehdy se muzeum v rámci řešení budoucnosti instituce začalo věnovat nové koncepci a postupně se z něj stalo Muzeum silnic a dálnic. Z muzea, které v dřívějších letech nevykazovalo vysokou návštěvnost, se stalo muzeem, do kterého se sjížděly školy a zájezdy z celé republiky.

Muzeum nikdy nezanevřelo na ostatní expozice, a ačkoliv název vypovídal o něčem jiném v muzeu se vždy nacházely i expozice zabývající se převážně regionální tematikou. Přesto je název muzea, který vydržel přes dvacet let stále natolik znám, že i když se dnes jmenuje opět jen Muzeum Velké Meziříčí, v myslích návštěvníků nadále zůstává.

Práce sleduje historický vývoj a činnost muzea od jeho počátku až do roku 1989. Téma muzea ve Velkém Meziříčí dosud nebylo předmětem souhrnného odborného zpracování, proto bych se ráda o toto zpracování pokusila. V této práci se chci věnovat převážně historii muzea, jeho vývoji a sbírkotvorné činnosti. Budu pracovat primárně s prameny uloženými v archivu muzea.

1 Počátek městského muzea

Počátek městského muzea ve Velkém Meziříčí se dá položit ke krajské Národopisné výstavě, která se konala ve Velkém Meziříčí od 26. srpna do 10. září v roce 1893.¹ Po úspěchu pražské Jubilejní výstavy v roce 1891 se začala připravovat další tentokrát Národopisná výstava, která se měla konat v roce 1895. K přípravě pro tuto výstavu vznikl v Meziříčí v březnu 1892 místní odbor pro sbírání věcí na národopisnou výstavu, který byl součástí Národní jednoty pro jihozápadní Moravu. Vzhledem k bohatému zastoupení národopisného materiálu bylo poté rozhodnuto uspořádat samostatnou výstavu ve Velkém Meziříčí.² Hlavním účelem této výstavy byl národopis, ostatní odbory měly sloužit k tomu, aby se výstava peněžně umožnila a současně se ukázala vyspělost kraje a kultura Horácka.

1.1 Výstavní sbor

Podnět k výstavě vyšel z již zmiňovaného místního výboru Národní jednoty pro jihozápadní Moravu, ve kterém byl v této době předsedou Alois Zvach, tehdejší starosta města, jednatelem Antonín Večeř,³ který působil jako odborný učitel na zemské rolnické škole, a pokladníkem Jan Dienelt, obchodník. Dalšími členy byli Josef Čermák, mlynář, a Josef Podhorný, který byl ředitelem měšťanských škol. Tento výbor se později rozšířil ve výbor výstavní, do něhož byli pozváni přední muži z města i z celého jihlavského kraje a sousedních pohraničních okresů. Tento výstavní výbor byl složen z ústředního výboru, jehož členy byli starosta Alois Zvach, který byl zároveň předsedou, okresní hejtman František Frey a Valerian Kaláb, kteří byli místopředsedy. Zástupcem protektora byl Antonín Schwarz, jednatelem Antonín Večeř, Jan Dienelt opět

¹ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Pamětní kniha 1921 – 1967, kapitola Počátky muzea, rukopis (nečíslováno).

² HODEČEK, Dalibor. *Velké Meziříčí v zrcadle dějin*. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 2008. Edice Vysočiny, s. 403.

³ Viz kapitola Velkomeziříčtí muzejníci.

pokladníkem a zapisovatelem Jan Řezníček. Dále se skládal z výkonného výboru, který měl pět skupin, a to pro zemědělství, pro průmysl, pro hasičství, pro umění a pro národopis. Na poslední národopisné skupině se velmi podílel místní dámský odbor, jehož předsedkyní byla paní Amálie Skřivanová. Předsedou mužského výboru byl Leopold Kučera. Tento výbor se opíral především o místní odbory Národní jednoty pro jihozápadní Moravu, později když stal se vedoucím výborem pro Národopisnou výstavu v Praze projektovanou na rok 1895, se také opíral o místní a okresní výstavní výbory v jednotlivých okresech.⁴

1.2 Národopisná výstava ve Velkém Meziříčí

Po celou dobu trvání výstavy bylo ve městě velmi rušno. Výstava byla hojně obeslána z celé Moravy, a to nejvíce v národopisném odboru. Každou neděli a svátek po dobu výstavy se konal v Meziříčí nějaký sraz krajský nebo i zemský a mimo to i slavnosti národopisného rázu. Křižanov tak například vypravil slavnost dožinek a Velká Bíteš vypravila velkou a hlučnou selskou svatbu.

Tato výstava nebyla ojedinělá, protože ještě ten rok bylo uspořádáno na Moravě na pět podobných národopisných výstav. I proto se snažil výstavní výbor být vždy o krok napřed a vše si zajistit. V tomto se mohl také spolehnout na ochotu a obětavost místních.

Pro jednotlivé skupiny byli získáni i okolní majitelé velkostatků, z nichž každý přispěl peněžítým darem, morální podporou nebo jako vystavovatel. Velkou zásluhu na uspořádání výstavy a sběru předmětů k výstavě měl hlavně Antonín Večeř, odborný učitel na místní rolnické škole. Večeř sám vyhledával mezi lidmi vhodné exponáty na výstavu. S národopisem mu velmi pomáhaly právě dámy sdružené v Dámském spolku.⁵

⁴ Pamětní kniha, Počátky muzea, 1921, rukopis (nečíslováno).

⁵ HODEČEK 2008, s. 247.

1.3 Národnostní konflikty

Přípravy a posléze průběh výstavy provázely národnostní potyčky menších rozměrů. První rozkol nastal již při prvních krocích výstavního výboru, který se rozhodl z obavy před německými úředníky, kteří by jim mohli dle nich výstavu poškozovat, je obejít tím, že požádali za protektora místního majitele velkostatku, Rudolfa knížete Lobkowicze, podmaršálka a zemského velitele v Pešti a přizvat do ústředního výboru okresního hejtmana a místního ředitele, kterého tak velmi zaskočili.

Tímto krokem si prý chtěli zajistit, že všichni ostatní, hlavně Němci nebudou moci do výstavy zasahovat. Ředitel velkostatku poté žádal výbor, aby vše, co potřebují a chtějí od knížete, podávali německy psané jeho prostřednictvím. Toho ovšem také neučinili a psali svoje požadavky vždy přímo a česky.

Další rozpory se objevily při zahájení výstavy. Při hostině pořádané výstavním výborem, které se zúčastnily všechny čelní osoby z města i okolí, pronesl redaktor Lidových novin Jaroslav Čermák vlastenecký přípitek, který zakončil přáním pro korunovaci císaře Františka Josefa za krále českého. To se zdálo okresnímu hejtamonovi Freyovi tak protistátní, že odešel z hostiny a vystoupil z výstavního výboru. Ředitel Schwarz jako zástupce protektora poté řekl jednatelem, že kdyby se něco podobného mělo opakovat, musel by zakročit u protektora, aby protektorát odvolal. Výstava však přesto šla zdárně dál a těšila se nad očekávání velké návštěvě.

Při výstavě hospodářských plodin vystavoval velkostatek z Křižanova plodiny s nápisy českoněmeckými, které se mladé generaci nezamlouvaly a do druhého dne byly roztrhány. Tento skutek považoval místní četnický strážmistr Waverka za nepřátelský čin proti národnosti a snažil se, aby vypátral viníka. Leč nevypátral ničeho.⁶

⁶ Pamětní kniha, Počátky muzea, 1921, rukopis (nečíslováno).

1.4 Národopisná výstava v Praze 1895

Delegát pražského národopisného výstavního výboru Emanuel Kovář žádal, aby velkomeziříčský odbor pořídil a vystavoval na výstavní návsi v Praze typický horácký statek a mimo to měl ještě uspořádat samostatné národopisné oddělení Horácka ve Výstavním paláci.

Jako první nastal shon po vhodném modelu statku. Hledaly se různé ze dřeva vystavené statky, které měly být klasickými starými statky ze zdejšího okolí. Nakonec byl nalezen vhodný statek až roku 1894 poté, co podnikl jednatel Večeř s architektem Rudolfem Kříženeckým z Prahy objížďku po velkomeziříčském, žďárském a novoměstském okrese a našli vhodný model v obci Odranci u Nového Města.

Aby se pořídilo zařízení pro statek a s ním spojený výměnek a také předměty pro výstavu v paláci, muselo být po meziříčské výstavě mnoho z vystavených předmětů zabaveno nebo zakoupeno, protože byla obava, aby po výstavě nebyly dále rozprodány. Mimo to dále probíhalo sbírání dalších předmětů z celého kraje, aby se tak mohlo ukázat ještě více na pražské výstavě. V té věci se velmi činily výstavní odbory v Novém Městě a Žďáře.

Bohaté dotazníky pražského národopisného výboru byly zodpověděny a podle došlých odpovědí sestavil poté odborný učitel Josef Dufek obsáhlou knihu Horácko, která se těšila rychlému odbytu.

Díky jednání Antonínu Večeři byly pořízeny cenné barevné výkresy na bílém papíře. Jednalo se nejvíce o vzory z koutnic, které jsou zvláště charakteristické pro Meziříčsko. K výzdobě národopisného oddělení Horácka vyšly dámy z národopisného odboru sametové dekorace, na nichž bylo užito národních vzorů dle návrhu Večeře. Dekorace se poté staly majetkem Měšťanské Besedy a byly využívány k zdobení obecního dvoranu při různých zábavách a slavnostech. Jinou dekoraci pro Prahu, trojbarevnou, potištěnou horáckým vzorem opatřil místní odbor Národní jednoty a posléze býval také často užíván při slavnostech. Odborný učitel Pavelka pomocí bývalých žákyň dívčí měšťanské školy pořídil na výstavu výkresy vystavených výšivek bílou barvou na šedém papíře. Po výstavě v Praze si ovšem chtěl jmenované výkresy přivlastnit. Spor nezbyvalo než řešit soudem a domáhat se tak vrácení těchto výkresů, na něž si nárokoval právo místní odbor, který hradil všechny

výlohy spojené s jejich pořízením a také tvrdil, že dívky ze školy se měly podvolit práci jen za podmínky, že výkresy zůstanou majetkem odboru. Soud nakonec rozhodl ve prospěch odboru a výkresy byly vráceny.

Že se sešlo tolik věcí pro muzeum, na které se již pomýšlelo na výstavu v Meziříčí, bylo zdůvodněno tím, že jednatel odboru Večeř se stal jednatelem výstavního odboru celého Horácka t.j. kraje jihlavského a severních částí kraje brněnského

a znojenského a členem ústředního výboru Národopisné výstavy v Praze.

Z výnosu krajské výstavy meziříčské měla být obeslána výstava pražská. I když byl peněžní obrat při výstavě značný nestačil k tomu, aby se v Praze statek vystavěl a opatřil vším potřebným. Nakonec se podařilo přemluvit pražský výstavní výbor a statek byl vystavěn nákladem výstavy. Výlohy velkomeziříčského odboru národopisného na pražské výstavě byly tedy nepatrné, takže skoro celých 800 korun, které zbylo po výstavě v Meziříčí zůstalo zachováno pro muzeum. Z této částky byly později zaplaceny v muzeu vitríny, stůl, židle, lavice a ostatní zařízení do selské světnice, ale také „horácká“ keramika a výšivky.

Po ukončení Národopisné výstavy v Praze obdržel národopisný odbor velkomeziříčský vyznamenání a pamětní peníz. Totéž obdržely i některé dámy z odboru, jako paní Amálie Skřivanová, paní Marie Čermáková z Meziříčí a paní Hochmannová z Křižanova. Jednatel Antonín Večeř obdržel nejvyšší výstavní vyznamenání, čestný diplom a pamětní peníz, protože byl současně jednatelem pro zemědělství Moravy a Slezska.

Když byly do Meziříčí vráceny předměty z pražské výstavy, nebylo pro ně vhodných místností. Těch se následně ujal jednatel Antonín Večeř, aby nedošlo k jejich rozebrání a uložil je v bednách na půdě rolnické školy. Mnoho z předmětů, které byly v Praze vystavované, se získaly pro pražské národopisné muzeum koupí nebo darem. Ty se poté staly pro muzeum velmi cennou památkou nejenom na Meziříčsku, ale i na Novoměstsku. Právě bohatá novoměstská kolekce byla zvláště cennou a byla také tou, která vytvořila vlastní základ sbírky muzea.⁷

⁷ Pamětní kniha, Počátky muzea, 1921, rukopis (nečíslováno).

1.5 První umístění muzea

Po dokončení stavby nové budovy místní reálky byla sbírka muzea přemístěná do jejich prostor. Ty ovšem již od počátku nebyly dostačující. Sbírký muzea se totiž neustále rozšiřovaly díky četným darům a dalšími nákupy. Na samotné nákupy ovšem nebylo moc peněz, protože muzeum v té době nemělo dostatečné finance. Výstava také bohužel neobdržela žádných subvencí ani zemských ani státních. Od státu získalo muzeum jen několik stříbrných a několik bronzových medailí. Řemeslnická Beseda se proto poté zaručovala 400 korunami, které vyplatila do zálohy. Mimo to věnovali peněžní obnosy čestní předsedové a protektor.

Člověk, který se mezi prvními věnoval sbírkám, které zůstaly po výstavě byl opět Antonín Večeř, a tak je právem on pokládán za hlavního zakladatele muzea.

Roku 1912 byl do Meziříčí přesazen pan Josef František Svoboda⁸ jako správce berního úřadu a od té doby začal nový muzejní ruch. Svoboda byl předtím úředníkem v Novém Městě, kde se podílel na založení místního muzea. Zde se stal jednímz iniciátorů vzniku spolku Krajského muzea ve Velkém Meziříčí, který měl o místní muzeum pečovat a rozmnožovat sbírky dary i koupí a shánět peněžní prostředky.

Dalším jeho důležitým krokem bylo, že po delším jednání byly městskou radou schváleny stanovy muzea k 1. lednu 1917.⁹

Obec Velké Meziříčí tímto převzala do svého opatrování sbírku muzea místním odborem Národní jednoty pro město a založila tak krajské muzeum, které rozdělila na dva samostatné, na sobě nezávislé odbory:

1. umělecko - průmyslový
2. historicko - archeologický a přírodnický

První, dle stanov ustavený výbor se skládal z ředitele Večeře, zapisovatelky Aleny Černé, pokladní Terezie Fabianové, knihovníka Josefa Bílého, správce sbírek

⁸ Viz kapitola Velkomeziříčtí muzejníci.

⁹ HODEČEK 2008, s. 248.

Vojěcha Krčmáře, tajemníka kuratoria Josefa Františka Svobody a jednatele Zdeňka Heindla. Předsedou kuratoria byl tehdejší starosta Karel Rosendorf.¹⁰

2 Z historie a činnosti muzea od roku 1921 do roku 1931

V budově reálné školy byly sbírky umístěny ve dvou místnostech a v předsíních mezi nimi. Zde ovšem muzeum, jak již bylo zmíněno, neustále bojovalo s nedostatkem prostoru a místnosti byly spíše jen skladištěm, poněvadž sbírek nadále neustále přibývalo. Nebylo tedy možné sbírky sestavit, tak jak by jednotlivé odbory vyžadovaly.¹¹ Muzeum se stále těšilo velkého zájmu obyvatel a ti také peněžně přispívali, aby mohlo muzeum nadále pokračovat ve své činnosti. Vedle peněžité podpory se muzeu dostávalo i od majitele zdejšího velkostatku hraběte Františka Harracha. Za uznání jeho zásluh se potom stal prvním čestným členem muzea. Obecní zastupitelstvo přenechalo muzeu v roce 1923 další tři místnosti ve staré škole k umístění sbírek. Sbírký tak byly rozděleny do třech místností v reálce, kde zůstaly památky historické a národopisné a do třech místností staré školy, kam se umístily nové odbory přírodovědné, hospodářské, řemeslné a památky cechovní. Hlavní péči muzea v té době bylo vybudování sbírky krajinských přírodnin. Získány byly hlavně přírodovědné exponáty od Rudolfa Divíška.¹²

2.1 Nové prostory na radnici

V roce 1924 po vyprázdnění staré školy na náměstí byly muzeu přiděleny dvě další místnosti pro oddělení cechovní, přírodnin a zemědělství. Muzeum pak mohlo být několikrát do roka zpřístupněno návštěvníkům. V krátké době se ovšem zaplnily i tyto dvě místnosti, a proto když se v roce 1931 na jaře odstěhoval soudní úřad z prvního poschodí radnice do nové budovy, byla požádána obec o přidělení muzeu vhodných místností na radnici. Tomu městská rada i zastupitelstvo vyhovělo.

¹⁰ Pamětní kniha, Počátky muzea, 1921, rukopis (nečíslováno)

¹¹ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Pamětní kniha 1921 - 1967, rukopis (nečíslováno), kapitola Z historie a činnosti muzea 1921 - 1931.

¹² Kolektiv autorů, *Ročenka II.*: Krajinské muzeum ve Velkém Meziříčí, Velké Meziříčí 1923, strojopis (nečíslováno).

V srpnu toho roku se začalo se stěhováním sbírek ze školy na náměstí a potom z místností z reálného gymnázia. Byla to práce velice svízelná, protože místnosti v muzeu nebyly ještě upraveny a staré místnosti ve škole na náměstí musely být do konce měsíce uvolněny. Avšak všechny sbírky byly nakonec přestěhovány neporušeně za dozoru a práce tajemníka ředitele Karla Kořínka.¹³

Uprázdňené místnosti dala poté obec svým nákladem opravit, do některých dala instalovat i nové podlahy. Z menších dvou místností v levém rohu radnice a z předsíně se vybouraly novější příčky a odkryla se zazděná okna. Vznikla tak síň se starou klenbou, kde zůstaly ponechány ukázky starých maleb na stropě a dvěma žulovými sloupy. Z bývalého vězení v mezipatru snížením podlahy a probouráním oken získalo muzeum další dvě místnosti pro oddělení zemědělství. Vchod z předsíně radnice do zadního traktu budovy byl také upraven. Tím dostalo muzeu celkem jedenáct místností. Poslední dvě místnosti byly ponechány pro humanitní spolky a místnost proti vchodu muzea městské knihovně.

S novými prostory se nadále pokračovalo v rozšiřování sbírek a jejich tříděním do samostatných oddělení. Snaha byla nadále nejvíce ukázat především věci typické pro Horácko a jen zběžně z dějin města.

2.2 Rozšiřování sbírek muzea v tomto období

S nevšední zálibou a péčí se věnoval sbírání předmětů jako výšivek, krojů, keramiky, nábytku a archiválií tajemník muzea Svoboda. Právě jemu můžeme vděčit za záchranu četných a cenných památek tohoto kraje. Až do roku 1925 pracoval též na třídění a popisu jednotlivých oborů a i po svém odstěhování do Prahy zůstal nadále s muzeem ve styku.

Rozmnoženy byly v tomto období hojně sbírky nerostů novým tajemníkem muzea, ředitelem měšťanské dívčí školy Karlem Kořínkem a také sbírky přírodních exponátů. Péčí již zemřelého rady Václava Myslivce, ředitele zdejší rolnické školy, bylo zřízeno a jím uspořádáno zemědělské oddělení. To bylo roku 1931 přeměněno na základě stanov Československého zemědělského muzea v Praze na Okresní

¹³ Viz kapitola Velkomeziříčtí muzejníci.

zemědělské oddělení a zůstalo spravováno rozšířeným společným kurátorem. Koncem roku 1931 mělo muzeum tři sta třicet čtyři členů. Z toho dva čestné, třicet čtyři zakládajících, sto čtyřicet pět podporovatelů a sto padesát tři přispěvatelů.¹⁴

3 Z historie a činnosti muzea v období 1932–1939

Od počátku roku 1932 se pracovalo na vnitřním uspořádání muzejních sbírek a umístění materiálu. Bylo pořízeno dvacet osm nových skříní a vitrín k dosavadním dvaceti starším skříním a předměty se alespoň trochu roztřídily.¹⁵ Přehledně tedy mohly být konečně vystaveny ukázky horáckého bílého i barevného vyšívání, venkovské a městské kroje. Také ale keramiky, cínu, oddělení cechovní a řemeslnické, sbírka mincí a platidel, odznaků a medailí, městský malovaný horácký nábytek, oddělení zemědělství s lesnictvím, sbírku přírodních exponátů, převážně ptactva a oddělení továrníka Sáblika, které bylo přijato a instalované jeho nákladem. Některé sbírky, jako například nerostů však zůstávaly stále neroztříděny.¹⁶

Byly zrenovovány židle díky kůži, kterou daroval továrník Jelínek. V tomto roce se také konečně začalo se s popisem, to měl na starosti především profesor Josef Vlček.¹⁷ Došlo také k roztřídění mincí na české, evropské, rakousko-uherské a mimoevropských států.

Nově bylo přijato oddělení legionářské za podpory místní Pobočky Československé obce legionářské a k němu připojeny i památky válečné. Muzeum se s novou expozicí zúčastnilo výstavy, pořádanou Loveckým spolkem na Obecníku¹⁸ a výstavy Válka spolupřádané Akademickým klubem. O Vánocích upravilo a uspořádalo výstavu papírových platidel. Kuratorium se v tomto roce usneslo

¹⁴ Pamětní kniha, Z historie a činnosti muzea 1921 - 1931, 1931, rukopis (nečíslováno).

¹⁵ Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1932, rukopis (nečíslováno).

¹⁶ Pamětní kniha, 1932, rukopis (nečíslováno).

¹⁷ Viz kapitola Velkomeziříčtí muzejníci.

¹⁸ Renesanční budova na náměstí. Dříve jedno z center kulturního a společenského života města.

slavnostně otevřít muzeum v roce 1933. Jelikož se však o sbírky jevil nadále značný zájem byly sbírky přístupny i o svatodušních svátcích a o Vánocích.¹⁹

Během první poloviny roku 1933 bylo zhruba dokončeno roztrídění a vystavení muzejního materiálu. Koncem května přijel ředitel Svoboda z Prahy a na základě jeho pokynů a rad bylo rozhodnuto, aby z množství předmětů byly vystaveny pouze typické horácké předměty a ostatní věci uschovány. Od otevření až do konce října bylo muzeum vždy o nedělích a ve svátcích otevřeno.²⁰

3.1 Slavnostní otevření nových prostor muzea ve Velkém Meziříčí

V červnu roku 1933 konečně došlo k slavnostnímu otevření sbírek muzea. Oslava k otevření se konala 4. června od 10 hodin na Obecníku ve Velkém Meziříčí. Poté se pokračovalo samotnou prohlídkou sbírek na radnici.²¹ Muzeum též oslavovalo 40 let svého trvání a slavnostního otevření se zúčastnilo mnoho hostů, jakým byl například zástupce Svazu československých muzeí Jaroslava Helferta, zástupce Státního památkového úřadu v Brně vrchního rady Stanislava Sochora, zástupci sousedních muzeí, místních úřadů, osvětových a kulturních spolků a místních obyvatel.²²

Slavnostní program byl následující:

1. Státní hymna
2. Zahájení a uvítání hostů
3. Z minulosti a přítomnosti našeho muzea. (Přednesl odborný učitel Tomáš Dvořák)²³
4. Projevy hostů
5. Sbor Moravěnko

¹⁹ Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1932, rukopis (nečíslováno).

²⁰ Pamětní kniha, 1933, rukopis (nečíslováno).

²¹ Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1933, rukopis (nečíslováno).

²² Kolektiv autorů, *Ročenka IV.*, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Velké Meziříčí 1934, strojopis (nečíslováno).

²³ Viz kapitola Velkomeziříčtí muzejníci.

6. Prohlídka muzejních sbírek hostmi a odpoledna prohlídka památností města.²⁴

3.2 Samotná činnost muzea v tomto období

Po roztřídění, urovnání a instalaci muzejních sbírek v roce 1933 vlastní práce v muzeu poněkud ochabla. Muzeu ovšem vyvstal staronový problém. Již od počátku vždy bojovalo s prostory a uložením sbírek, které se i nadále neustále rozmnožovaly. Navíc materiálu se za předchozí dva roky a to většinou dary sešlo opravdu hodně. Ovšem mnoho z nich bylo skoro bezcenných. Bohužel ani tyto na první pohled bezcenné věci muzeum kvůli zájmu veřejnosti o muzeum neodmítalo, takže jednotlivá oddělení byla v roce 1934 přeplněná. Muzeum tedy nutně potřebovalo zvláštní skladiště, kde by četné duplikáty a méně důležité materiály umístilo.²⁵

Toho roku byl umístěn v muzeu gotický dřevěný strop ze zbořeného domu naproti radnici nákladem 1846 korun. Vzhledem k rozsáhlosti sbírek zahraničního a domácího odboje byly přestěhovány po umístění stropu do poslední místnosti prvního patra a sbírky nerostů dány do sousední menší místnosti, kde ještě došlo k postavení dvou skříní s válečnými památkami.

Návštěva sbírek v roce 1934 byla menší proti roku předchozímu, ale zvedl se zájem venkova o muzeum, čemuž svědčí četné venkovské návštěvy. Muzejní sbor měl koncem roku dva členy čestné, třicet šest zakládajících, sto dvacet šest podporovatelů a devadesát devět přispěvatelů.²⁶

Roku 1935 k podstatnějším změnám v instalaci jednotlivých oddělení nedošlo. Došlo ale k zaplnění další místnosti s malovaným nábytkem a ostatní místnosti bojovaly s prostorem také.²⁷

²⁴Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1933, rukopis (nečíslováno).

²⁵Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1934, rukopis (nečíslováno).

²⁶ Pamětní kniha, 1934, rukopis (nečíslováno).

²⁷Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1935, rukopis (nečíslováno).

Hojně bylo doplněno ředitelem Karlem Kořínkem oddělení hornin a našich nerostů. Uspořádány byly tak, aby ukázaly nerostné bohatství okresu. Nerosty nebyly pořádky podle jejich složení, ale dle jejich naleziště. Cenným byl borský úsek, který je Velkému Meziříčí z nalezišť nejbližší. Oddělení ornitologie bylo doplňováno celoročně úlovky získanými hlavně při jarním a podzimním tahu ptactva. O tuto sbírku se nejvíce postaral Rudolf Divíšek, modelářské práce provedl Václav Bařtipán. Takto mělo muzeum již skoro zkompleťovanou sbírku ptactva celého kraje. Největším exemplářem se stal výr, který byl střelen v listopadu 1935 při zásypu daňků.²⁸ Menšími dary

a některými koupěmi byl doplněn i malovaný selský nábytek a numismatická sbírka. Rozšířena byla i sbírka legionářská o četný obrazový materiál.²⁹ Oddělení lastur a mořské zvířeny továrníka Sáblika zůstává bohužel nadále nedokončeno.³⁰

Za účelem propagace muzea byly rozeslány do obcí informační plakáty a podobné byly dány i do místních hostinců.

Muzeum bylo přístupno toho roku od 21. dubna až do konce října obecnstvu. Za tuto dobu navštívilo sbírky 1614 osob.³¹ K této návštěvnosti přispěly i místní školy, které do muzea konaly časté vycházky a používaly sbírek jako vhodných pomůcek k vyučování. Dle doporučení Svazu československých muzeí byl také toho roku vypracován nový muzejní řád.³²

Mezi 12. a 13. dubnem 1936 uspořádalo muzeum výstavu starších fotografií jednotlivců, spolků, slavností, částí města a domů s názvem za Starým Meziříčím.

²⁸ Kolektiv autorů, *Ročenka VI.*: Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Velké Meziříčí 1936, strojopis (nečíslováno).

²⁹ Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1935, rukopis (nečíslováno).

³⁰ Pamětní kniha, 1935, rukopis (nečíslováno).

³¹ Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1932, rukopis (nečíslováno).

³² Kolektiv autorů, *Ročenka VI.*: Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Velké Meziříčí 1936, strojopis (nečíslováno).

Téhož roku 10. května uspořádalo muzeum také výstavu malíře Jakuba Ambrože, rodáka z Vídně u Velkého Meziříčí, který toho roku po nedlouhé nemoci 23. března zemřel. Vystavovalo se jeho 150 obrazů a 200 náčtrtků.³³

Jakub Ambrož byl malíř samouk, který nám po sobě zanechal ve svých obrazech krásnou památku jak na město Velké Meziříčí, tak na celý náš kraj.

Mezi 25. říjnem až 28. říjnem poté proběhla výstava místních fotografů amatérů. Tato již celkem pátá výstava se setkala s velkým zájmem.³⁴

V roce 1936 získalo muzeum další místnost, která byla použita pro rozšíření ornitologické sbírky. Sbírká nerostů ve čtyřech skříních byla spojena s ostatními sbírkami přírodnin. Pokračovalo se v podrobnější instalaci medailí, antických mincí, válečných památek a dalších předmětů. Muzeum bylo otevřeno od dubna do konce října. Návštěva byla poté 2052 osob.³⁵

S tolik potřebnou inventarizací sbírek se začalo na začátku roku 1937. Došlo k zinvertování oddělení Sáblikova a v něm zapsáno 1190 kusů ulit, lastur a mořských živočichů. V Dívíškově sbírce přírodních exponátů bylo zapsáno dvě stě čtyřicet osm exponátů ptáků a dvacet devět exponátů savců. Celá tato sbírka poté byla desinfikována nákladem 420 korun. Kolekci středověkých kachlů, které jsou místním nálezem, také uspořádali do souborného celku. Oddělení nerostů se rozrostlo převážně o nerosty z okolí Horních Borů.

V květnu byla uspořádána výstava obrazů Stanislava Černého. Od něho byl zakoupen i rozměrný obraz, který zachycoval celkový pohled na město. Muzeum také zakoupilo intarzii s pohledem na střed města od Antonína Tesaře a byly mu darovány olejomalby Jakuba Ambrože.³⁶

Všechna oddělení muzea byla stále doplňována četnými dary a koupěmi. V prosinci byla uspořádána výstavka rozmanitých ukázek současné domácí a živnostenské výroby velkomeziříčských závodů, škol a domácností. Měla ukázat malý

³³Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1936, rukopis (nečíslováno).

³⁴Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1936, rukopis (nečíslováno).

³⁵ Pamětní kniha, 1936, rukopis (nečíslováno).

³⁶ Kolektiv autorů, *Ročenka VII.*,:Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Velké Meziříčí 1938, strojopis (nečíslováno).

obraz toho, co se mělo vystavovat na výstavě Horácka plánovanou na rok 1938 ve Velkém Meziříčí.³⁷

3.3 Vnitřní uspořádání sbírek v roce 1938

Muzejní sbírky byly uloženy ve dvanácti místnostech na radnici. V první místnosti prvního poschodí, kde bývala zasedací místnost, se nacházely většinou věci nejcennější jako obrazy a stavitelské památky či památné symboly našeho městského práva. Pro stav obchodněživnostenský měla největší důležitost druhá místnost, kde byly uloženy nespočetné doklady starých výrobků řemeslných, svědčících o dovednosti bývalých hrncířů, kovářů, zámečníků, barvířů, kamnářů a j. Nejstarším dokladem našeho kamnářství zde byly gotické kachle z patnáctého století.

V přílehlé třetí místnosti byly uloženy stroje na tkaní látek a ševcovská dílna s velkým počtem vzorů potřebných v tomto řemeslu. V malé místnosti s mincemi a razítky byly zavěšeny obrazy uměleckého vykládání dřevem tedy intarzií. V dalším pokoji se nacházely například ukázky rokokového nábytku, ale i jiných jaké zdobily světnice v měšťanských domech. Ve vedlejší místnosti venkovské, která navazovala bylo uloženo právo selské, mnoho malovaných truhlic a na skle otisknutých a malovaných obrázků, postel s nebesy, starobylý strop a mnoho dalších. Následovaly dvě oddělení vojenské, ve kterém hrály kontrasty barev krojů, vlajek a celého vojenského zřízení z dob starého Rakouska a mladé demokratické republiky. Ve třech místnostech obrácených do tehdejší ulice Palackého, byly umístěny přírodovědné sbírky, obsahující ptactvo Horácka s mnohými vzácnými jedinci, jež sem zalétli při cestě k jihu nebo při svém návratu na sever. Také tam byli všichni naši savci až na jezevce. Nacházela se tam i úplná sbírka motýlů kraje, sbírka hornin a nerostů zvláště z Velkomeziříčska doplněná ukázkami vzácných turmalínů, záhněd, citrinů, a m.j. Poslední místnost patřila zajímavým ukázkám mořských živočichů, které daroval továrník František Sáblik. Dvě

³⁷ Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Krajinské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1937, rukopis (nečíslováno).

další níže položené místnosti obsahovaly cenné památky a ukázky strojů a nástrojů našeho venkova.³⁸

3.4 Výstava Horácko 1938

Za účelem výstavy docházelo k její hojné propagaci. Byly dány vývěsky do místních restaurací a hotelů, rozdávány byly úhledné prospekty s osmi vyobrazeními muzejních sbírek.³⁹

Celý rok se poté nesl ve znamení Horácké výstavy. Snahy o obnovení „horáckého“ kroje přivedly do muzea četné zájemce, kteří studovali zbytky „horáckého“ kroje, kopírovali vzory výšivek a vyžadovali si četné informace. Nakonec bylo vytvořeno několik krojů ženských, ne všech jednotných. Na výstavu byly zapůjčeny též předměty horáckého folkloru a do expozice Národního osvobození obrazy a listinný materiál.⁴⁰

Před výstavou byly místnosti muzea důkladně vyčistěny, jednotlivá oddělení poté upravena. Na rozdíl od běžné otevírací doby muzea, která byla v tomto období každou neděli a svátek dopoledne bylo po dobu výstavy muzeum otevřeno každý den. Sbíрку muzea si v době výstavy prohlédli například ministr zemědělství František Zadina, ministr obchodu, průmyslu a živnosti Rudolf Vlček a ministr sociální péče Jaromír Nečas, ale i návštěva z muzejní rady Svazu muzeí. Návštěva obecnstva však nebyla taková, jakou kuratorium předpokládalo. Činila jen asi 2660 osob z celkové roční návštěvy 3242 osob.

Koncem září v době mobilizace byly učiněny přípravy k zabezpečení sbírek. Za úkryt měla sloužit klenutá místnost v přízemí radnice bez oken, jejíž vchod z bytu domovnice se dal zahradit.⁴¹

³⁸ Pamětní kniha, 1938, rukopis (nečíslováno).

³⁹ Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1938, rukopis (nečíslováno).

⁴⁰ Pamětní kniha, 1938, rukopis (nečíslováno).

⁴¹ Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1938, rukopis (nečíslováno).

4 Muzeum v období 1939 - 1945

Roku 1939 nebyla svolána žádná schůze kuratoria a také zájem veřejnosti o sbírky poklesl. Snad jedinou pozitivní věcí v tomto roce byl zisk úplného ženského „horáckého“ kroje, který byl restaurovaný dle návrhu Svobody u příležitosti výstavy Horácka.⁴²

Vlivem politických událostí a v poslední třetině roku válečných událostí se činnost muzea omezila jen na obyčejné nutnější práce jako byl jarní úklid, zařadění a vystavení materiálu z výstavy Horácka, úprava zemědělského oddělení a inventarizace všech mincí. Sbírký byly přístupny od dubna do konce října v nedělích a ve svátcích. Návštěva ovšem činila pouhých 902 osob.⁴³

V následujícím roce muselo být zrušeno bývalé legionářské oddělení na základě výzvy okresního úřadu a archivní materiál byl dle téhož výnosu uskladněn. Otevřeno bylo pouze od června do konce září a návštěvnost byla už jen 402 osob.⁴⁴

Pro zvýšení návštěvnosti rozhodlo se kuratorium muzea upravit vstupní renesanční sál na výstavní místnost, jež by sloužila jednak k zvláště uspořádaným výstavám z jednotlivých souborů muzejních sbírek, ale i k příležitostným výstavám obrazů.

Od 1. června do 12. června byla uspořádána výstava obrazů místní rodačky Zdenky Vorlové Vlčkové. Vystavena byla díla podávající přehled její životní tvorby.⁴⁵

Sama Vlčková Vorlová zanechala v Pamětní knize vzkaz o její výstavě: „*Od 1. - 12. června 1941 měla jsem svou soubornou výstavu v krásné renesanční síni našeho muzea. Je to má první výstava v mém milovaném rodném městě. A i když je celý svět dnes tak smutný, přinesla mě tato událost mnohou radostnou chvíli. Vážím si, a plně oceňuji velikou práci a laskavý zájem, který projevilo kuratorium muzea s panem ředitelem Tomášem Dvořákem v čele, který jest také hlavním iniciátorem. S radostí*

⁴²Tamtéž, 1939.

⁴³ Pamětní kniha, 1939, rukopis (nečíslováno).

⁴⁴ Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1940, rukopis (nečíslováno).

⁴⁵Tamtéž, 1941.

*uvítáme, jak má kuratorium v plánu, všechny budoucí výstavy v tomto krásném prostředí. A také s tak dobrým výsledkem. Vlasti zdar!!*⁴⁶

Od 15.6. do 8.7. vystavoval akvarely, pastely a náčrty akademický malíř a profesor zdejších škol Bedřich Jelínek. Námětem obrazů bylo Velké Meziříčí a okolí.

V době 24.8 do 7.9 byla uspořádána výstava fotografů amatérů, jež četnými pracemi ukázala návštěvníkům pěkná zákoutí, zajímavé stavby a jiné detaily z města.

Muzejní sbírky si prohlédl 18. června i ministr školství a národní osvěty Jan Kapras a 28. srpna moravský zemský prezident Jaroslav Mezník. Nadále pokračovala inventarizace sbírek keramiky. Tyto sbírku si prohlédl pan Karel Černoorský ze zemského muzea v Brně a podal cenné pokyny k určení jednotlivých kusů a k jejich vystavení.⁴⁷

Vzhledem k pořádaným výstavám se návštěva muzea opět zvýšila a činila celkem 3118 osob.⁴⁸

Začátkem roku 1942 musely být vyměněny dosavadní české nápisy za označení dvojjazyčná. Dvou místností zemědělského oddělení bylo využito za skladiště. Takto bylo umožněna lepší instalace bílých a barevných výšivek horáckých, šátků a součástek krojových, malovaného nábytku a lidové keramiky, a také docíleno hrubého rozdělení a lepšího seskupení sbírek na památky městské a venkovské. Vstupní sál byl vybělen, opatřen osvětlením a určen za represantativní městskou místnost a výstavní místnost muzejní. Tato místnost se měla stát základem příští galerie, v níž měli být zastoupení výtvarníci Horácka.

Společně s Národním souručenstvím a Okresním osvětovým sborem byla uspořádána v muzeu od 22. března do 7. dubna výstava obrazů spolku Aleš a v prosince od 20. prosince do 4. ledna druhá výstava s názvem Výtvarní umělci svému kraji.⁴⁹

⁴⁶Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Pamětní kniha 1921 - 1967, zápis Zdenky Vorlové Vlčkovy, 12. června 1941, rukopis (nečíslováno).

⁴⁷Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1931, rukopis (nečíslováno).

⁴⁸ Pamětní kniha, 1941, rukopis (nečíslováno).

⁴⁹Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1942, rukopis (nečíslováno).

Vzhledem k vnitřní úpravě sbírek, jejich roztřídění a přemístění památek venkovských, opatření skladiště ze zemědělského oddělení a úpravy vstupního sálu nebyly v tomto roce sbírky všeobecně přístupny návštěvníkům.⁵⁰

S klubem fotografů amatérů byly uspořádány v muzeu roku 1943 další dvě výstavy. První z nich byla od 22. dubna. do 3. května výstava fotografií různých námětů. Druhá od 28. listopadu do 10. prosince ukazovala fotografie a záběry rázovitých a historických památek kraje. Jednalo se o stavby, kroje, typické pohledy na obce a vše co souvisí s lidem, prací a životem na Horácku.

S veřejnou osvětovou službou v době od 12. prosince do 30. prosince se uspořádala další výstava souborného díla akademické malířky Zdenky Vorlové Vlčkové.⁵¹

Doplňován byl hlavně soubor fotografií křížů na kamenech, kamenných křížů, božích muk, kapliček a zvoniček. Začalo se také s fotografickým soupisem stavebních památek města a okolních vesnic. Protože vstupní sál byl přes léto propůjčen katastrálnímu úřadu, byla návštěva sbírek nadále částečně omezena.⁵²

V následujícím roce byla konečně dokončena inventarizace sbírek mincí, medailí a vojenských vyznamenání. Výstavní síň byla nazvána u příležitosti 70. narozenin Josefa Františka Svobody jeho jménem a uspořádaly se hned dvě výstavy. Od 30. ledna do 13. února výstava obrazů akademického malíře Františka Bílkovského a od 2. do 23. dubna úspěšnou výstavu akademického malíře Rudolfa Gajdoše a akademického sochaře Jiřího Marka.⁵³

Malíř Rudolf Gajdoš se narodil 26.1.1908 v nedalekém Měříně. Zde také prožil svoje dětství až do 11 let. Poté se přestěhoval na jižní Moravu. Po maturitě na gymnaziu v Břeclavi studoval Akademii výtvarného umění v Praze, kde absolvoval mistrovskou školu profesora Maxe Švabinského.

Jiří Marek se narodil 16.1.1914 ve Velkém Meziříčí a je jedním z nejznámějších místních rodáků. Studoval na státní průmyslové škole sochařské

⁵⁰ Pamětní kniha, 1942, rukopis (nečíslováno).

⁵¹ Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1943, rukopis (nečíslováno).

⁵² Pamětní kniha, 1943, rukopis (nečíslováno).

⁵³ Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1944, rukopis (nečíslováno).

v Hořících a na Akademii výtvarných umění v Praze mistrovskou školu B. Kafky, kterou absolvoval roku 1938.⁵⁴ Velká většina vystavených děl byla ještě ten den prodána.

V září roku 1944 muselo být muzeum dle výnosu ministerstva uzavřeno a koncem roku byly učiněny přípravy k zabezpečení sbírek při leteckých útocích.⁵⁵

Po několikaleté zdárné činnosti a rozvoje muzea nastala roku 1945 úplná stagnace a muzeum jako ústav přístupný veřejnosti přestal vlastně existovat. V březnu bylo muzeum na nátlak správy města přinuceno vyklidit sedm místností v prvním poschodí radnice a zůstaly mu pouze tři místnosti obrácené do ulice a dvě klenuté v mezipatře. Skříně, vitríny a všechen nábytek a zařízení byly uskladněny ve zbývajících místnostech, jež se tak proměnily ve skladiště a to ještě těžce přístupné. Vzhledem k přibližující se válečné frontě a zvýšenému nebezpečí při leteckých útocích byl uskladněn cennější materiál do jedenácti beden a několika truhel a uložen v přízemních místnostech radnice. Nakonec 20. dubna bylo pět beden s nejcennějšími sbírkami odvezeno autem továrníka Jelínka na faru do Netína, kde byly skryty ve sklepě. Přivezeny byly nazpět až červenci téhož roku.⁵⁶

Samotná radnice, ve které sídlilo muzeum, byla poté svědkem jedné z nejhorších válečných chvil města. Když členové RONV⁵⁷ večer odmítli opustit radnici a město obsadily jednotky wehrmachtu pod vedením poručíka Ostendorfa. Ti poté zajali na radnici členy národního výboru, ale i další občany. Následně zde probíhaly velmi rychlé výslechy. Výpovědi byly vynucovány bitím a týráním. Už v průběhu vyslychání došlo k zastřelení jednoho z rukojmí. V pondělí 7. května kolem třetí hodiny odpoledne byly k radnici povolány osoby určené k vykonání poprav nad rukojmími. V 16:15 bylo naloženo do nákladních aut šestnáct lidí a odjeli směr Nesměř. Po té byly vypraveny ještě další dvě kolony směrem k Balinskému údolí. Exekuci nikdo z padesáti pěti rukojmí nepřežil. Na tuto událost je dnes vzpomínáno jako na velkomeziříčskou tragédii.

⁵⁴Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1931, rukopis (nečíslováno).

⁵⁵Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1944, rukopis (nečíslováno).

⁵⁶Pamětní kniha, 1945, rukopis (nečíslováno).

⁵⁷Revoluční okresní národní výbor.

Již další den v úterý ráno město pomalu opouštěli aktéři pondělního masakru směrem na západ. Před svým odjezdem ještě zastřelili tři zajaté mladíky. V noci pak už probíhal útěk všech zbylých německých složek.⁵⁸

Němci mezi 6. a 7. květnem, kdy po boji s místními českými oddíly obsadili radnici, vtrhli také do prostor muzea. Vylámali zámky u dveří, zotvírali některé skříně, poškodili skla ve vitrínách a při svém útěku na západ odvezli například hasičské, legionářské a jiné kroje. Rozebrali též sbírku cenných historických zbraní v muzeu. Odvezli sebou ale i vysavač prachu či psací stroj. Škoda podle inventáře byla vyčíslena na 10 990 korun.⁵⁹

Vlastní muzejní činnost byla nucena se omezit jen na vyřizování běžné agendy, sbírání dokladů, pořizování obrazového materiálu a fotografií objektů z města a okolí.

Schůze kuratoria v roce 1945 byly jen dvě. Sám Tomáš Dvořák pak na závěr svého zápisu do Pamětní knihy píše: *„Jest jisto, že činnost muzea zůstane po několik let ochromena nedostatkem místností, nedostatkem obětavých a schopných pracovníků a snad i nepochopením a nezájmem dnešní poválečné doby. Po letech bude ještě obtížno doháněti to, co dnes se příliš lehce opomijí!„*⁶⁰

Toho roku byly také poprvé podniknuty kroky k získání nových místností na zámku, který patřil rodině Podstatských-Lichtensteinů, ale však bezúspěšně.⁶¹

⁵⁸HODEČEK 2008, s. 312 - 319.

⁵⁹Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1945, rukopis (nečíslováno).

⁶⁰ Pamětní kniha, 1945., rukopis (nečíslováno)

⁶¹Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1945, rukopis (nečíslováno).

5 Poválečné období 1946–1948

Činnost muzea v roce 1946 byla nepatrná. Zbývajících sedm místnosti zůstávalo pouhým skladištěm, ve kterém nebylo možné pracovat. Sbírkový materiál byl ukládán, kde se dalo. Až na konci podzimu uvolnil místní národní výbor muzeu vstupní Svobodovu síň a tři přilehlé místnosti. Tak mohly být aspoň sbírky přírodních exponátů, nerostů a Sáblickovo oddělení zpřístupněny veřejnosti. V zimě se pak začalo s vyklížením skříní, vitrín a nábytku do těchto uvolněných místností.⁶²

Jelikož sbírky na radnici nemohly být přístupny veřejnosti, uspořádala se z uskladněných sbírek výstava mincí a papírových platidel a také výstava památek a dokladů z prvního a druhého odboje v sále na Obecníku.⁶³

Správa města uvolnila muzeu o rok později další místnost. Tímto bylo umožněno uskladněný materiál, který byl doposud v jedenácti bednách roztřídit a částečně instalovat. Přesto, že mělo muzeum už osm místností na vystavení sbírek a dvě místnosti pro skladiště nešlo instalaci provést, tak jak by si zasloužila. Nazpět získaná vstupní síň měla nadále být používána k příležitostným souborným výstavám uskladněných sbírek.⁶⁴

Samotný Tomáš Dvořák si pak v zápisu k roce 1947 posteskuje: „*Není v muzeu předmětu, kterých bych neměl několikrát v ruce a kterých bych několikrát „definitivně“ ukládal! A některé skříně a vitriny byly již „definitivně“ postaveny skoro ve všech našich místnostech!*“⁶⁵

Největší výstavou, kterou toho roku muzeum uspořádalo byla výstava horáckých bílých plen, koutních plachet, čepců a jiných výšivek. Velká část vystavených předmětů byla získána již v roce 1893 pro místní krajinskou výstavu ve Velkém Meziříčí, a které pak byly v roce 1895 uplatněny na Národopisné výstavě v Praze.⁶⁶

⁶²Pamětní kniha, 1946, rukopis (nečíslováno).

⁶³Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1946, rukopis (nečíslováno).

⁶⁴Tamtéž, 1947 (nečíslováno).

⁶⁵Pamětní kniha, 1947, rukopis (nečíslováno).

⁶⁶Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1947, rukopis (nečíslováno).

5.1 Stěhování muzea do nových prostor na zámku

Muzeum se nadále snažilo být co nejrychleji přístupné veřejnosti, a tak pracovníci muzea přes zimu vybalili všechny předměty z beden, roztrídili materiál a ve vstupní síni a na jaře instalovali první výstavu malovaných obrazů na skle a ozdobné i užitkové keramiky. Začátkem července však přišla zpráva o nutnosti uvolnění prostoru na radnici pro Národní pojišťovnu, a tak nezbylo, než sbírky během tří dnů převézt do prostor zámku a začít opět od začátku. Stěhování bylo velmi rychlé a nebylo možné se na něj připravit, přesto vše proběhlo v pořádku. Muzeum dostalo na zámku celkem třináct nových místností.

Sbírky byly složeny, kam se jen dalo a problémem byla práce s umístěním vitrín, které byly zhotovovány na míru prostoru v radničních místnostech. S novým uspořádáním pomohli většinou učitelé středních škol a velkou práci odvedl sám Tomáš Dvořák, který přes celé léto a pak až do poloviny října pracoval na instalaci.

Později toho roku došlo k znovuotevření muzea již v nových prostorách. Sbírky byly nyní instalovány v druhém poschodí zámku a zpřístupěny každou neděli od 9 do 11 hodin. V rámci návštěvy muzea poté byla možnost podívat se i do všech zbylých zámeckých místností. Nově byly oddělení a skupiny rozděleny na památky městské a městské správy, sbírky řemeslné a z městské domácnosti, horácké výšivky, kroje a nábytek, keramika, naše ptactvo, nerostné bohatství Horácka, sbírka mincí a platidel, sbírka lastur a sbírka zbraní.⁶⁷

S přesunem muzea do budovy zámku a jeho uvolněných prostor po roce 1948 se pojí i smutný osud rodiny Podstatských, kteří byli nuceni odejít do dlouholetého exilu.

Na základě podnětu z okresního výboru vydal meziříčský Okresní národní výbor 2. března na majetek velkostatku včetně budov a živého a mrtvého inventáře konfiskační vyhlášku. Ve stejný den opustila hraběcí rodina Velke Meziříčí a odjela do Prahy. Paní hraběnka se o tři dny později vydala s dětmi do Itálie, její manžel jí

⁶⁷ Paměť kniha, 1948, rukopis (nečíslováno).

během několika týdnů následoval. Mnoho věcí ze zámeckého inventáře po jejich návratu domů se už nikdy nenašly.⁶⁸

6 Muzeum v nové době 1949–1961

Muzeum ovšem nebylo jediné, které se přestěhovalo nově do zámeckých prostor. Konečnými uživateli zámku se stali v 50 letech spolu s muzeem také archiv, OUNZ,⁶⁹ MěstNV a nájemníci státních bytů. Muzeum obdrželo celé druhé poschodí, archiv přízemní místnosti a pro porodnici byla vyhrazena severní a východní strana prvního poschodí.⁷⁰

Na zámku byl v té době umístěn i rozsáhlý mobiliář, který byl postupně přestěhován do Slavkova. Část mobiliáře byla ovšem převedena do muzejních sbírek.

Na jaře roku 1949 byly sbírky opět upravovány. Do tří místností na východní straně byla dána keramika, církevní oddělení a předměty z městské domácnosti. Další tři místnosti byly rezervovány pro muzejní galerii, která byla toho roku zřízena.⁷¹ Do této galerie zapůjčilo ministerstvo školství dvacet šest uměleckých děl a obrazů. I přes hojnou návštěvu byla ovšem v krátké době zrušena.⁷²

Základ muzea zůstával ovšem i v novém prostředí stejný či obdobný tomu, jak tomu bylo v jeho počátcích. K většímu rozšíření sbírek došlo v muzeu, až když získalo zkonfiskovaný majetek. Byl to především samotný zámecký mobiliář a zámecké sbírky. Z těch získalo muzeum především trofeje, zbraně a historické dokumenty. Muzeum ale získalo také konfiskát ze znárodněné firmy Antonína Jelínka, převážně soubor loveckých zbraní. Sbíрка Františka Sáblika poté doplnila předměty jím již dříve darované.

Po únoru 1948 přešla správa muzea pod Místní národní výbor. Zatímco ještě před rokem 1950 bylo muzeum řízené stále ještě kuratoriem a dotováno od různých

⁶⁸HODEČEK 2008, s. 346.

⁶⁹ Okresní ústav národního zdraví.

⁷⁰ Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, sign číslo 306/76, Kamenné památky Velkého Meziříčí, Karel Janíček 1963, Hrad a zámek, s. 11-13.

⁷¹ Pamětní kniha 1949, rukopis (nečíslováno).

⁷² Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, sign číslo 306/76, Kamenné památky Velkého Meziříčí, Karel Janíček 1963, Hrad a zámek, s. 13-15.

orgánů a organizací, po roce 1950 získávalo finanční prostředky jako příspěvková organizace MNV.⁷³

Sbírkky byly na konci roku víceméně rozmístěny a volněji instalovány na zámku. Zabíraly přes dvacet jedna místnosti. Archiv, který přiřčený k muzeu zabíral tři místnosti, obrazová galerie dvě místnosti a zámecký inventář šest místností. Stále ale zůstávalo mnoho materiálu muzea uloženo v depozitáři.⁷⁴

6.1. „Stěžovatelé”

Nově došlo také k personálním změnám. Od roku 1948 přibyla nová pracovní síla. Byl to klíčnick a průvodce v jednom, František Navrátil. Ten již dříve byl na zámku zaměstnán u hraběte Harracha a později jeho dcery Josefy Podstatzké Lichtensteinové.⁷⁵ Po odborném školení na zámku v Hoříně v únoru 1952 byl ustanoven stálým průvodcem muzejními sbírkami. Pokud šlo o zámecké předměty, použil k výkladu osobních znalostí, nabytých dlouholetou službou u posledních dvou majitelů zámku. Znal dobře historii vystavených předmětů a svým výkladem o nich dovedl upoutat návštěvníky. Že svým výkladem vzbudil zájem o věc, bylo seznáno z častých dotazů návštěvníků k objasnění, nebo k doplnění historie toho nebo onoho předmětu. V neděli a o svátcích mu chodili vypomáhat členové kuratoria Metoděj Vaněk a Jan Zamrzla.⁷⁶

Stejného úspěchu s prohlídkou ovšem neměl u všech návštěvníků a záhy se projevila neměnost sbírek. Kvůli rychlému přesunu, nedostatku času a také tomu, že neměli potřebu měnit sbírky, na kterých dlouhá léta pracovali, začaly vystavované předměty být brzy nevyhovující nové realitě.

Dne 12. srpna 1951 tak navštívil muzeum Kurz učitelů pedagogiky pedagogických gymnázií pořádaný MŠVU⁷⁷ ve Velkém Meziříčí ve dnech 6. - 18. srpna 1951. Vzápětí po této návštěvě obdrželo muzeum stížnost. Soudruhy, kteří si prohlédli

⁷³ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Bohuslav Mikulášek, Nástin historie a perspektiv muzea ve Velkém Meziříčí (závěrečná práce postgraduálního studia muzeologie v Brně), 1981, s. 64 -66.

⁷⁴ Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, Kamenné památky Velkého Meziříčí, Karel Janíček 1963, Hrad a zámek,, strojopis (nečíslováno)

⁷⁵ Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, Spisy 1952 - 1956, záznam o roce 1953, strojopis (nečíslováno).

⁷⁶ Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, signatura č. 306/76, Kamenné památky Velkého Meziříčí, Karel Janíček 1963, Hrad a zámek, s. 16.

⁷⁷ Ministerstvo školství věd a umění.

instalaci prvního a druhého odboje totiž velmi překvapilo, že celkové pojetí výstavy zdůrazňuje pouze význam legionářů a Masaryka a postrádá zhodnocení významu Velké říjnové revoluce. V dokumentárních materiálech dle stěžovatele převládalo staré buržoázní pojetí vzniku první republiky o vybojování republiky legionáři s Masarykem v čele. Výstavka také dle nich nezachycovala vývoj událostí po únoru 1948. Velkou výtku poté dostal samotný Navrátil. Autor dopisu totiž píše „*Velmi časté narážky na vyšší kulturní instituce, že odvezly ze zámku nejcennější exponáty, jsou znechucující a jeví se jako úzký lokální patriotismus.*“ Na konci tohoto dopisu se podepsalo všech třicet čtyři účastníků kurzu.⁷⁸

Tužkou na tento dopis někdo záhy po obdržení napsal dvě věty. „*Stěžovatelé odjeli z Velkého Meziříčí 18.8. V radě MNV vše projednáno a František Navrátil upozorněn na závady a konečnou redakci jeho výkladu při provádění zámku provedla paní Zezulová.*“⁷⁹

I po této události a přes některé malé změny i nadále zůstávalo muzeum víceméně stejné. Proto následoval roku 1953 další dopis, tentokrát od pionýrů z Křižanova, kteří navštívili muzeum v červenci toho roku, a který se zdál velmi obdobný tomu, který přišel o dva roky dříve. Dokumenty z roku 1918 a 1945 stále neměly návštěvníkům dávat správný pojem o historických událostech a stále nebyl vyčten správný rozdíl mezi rokem 1918 a rokem 1945. Nelíbilo se ani úmrtní parte Františka Sáblika z roku 1953, na kterém bylo napsáno bývalý továrník.

Největší výtkou celé návštěvy byl ovšem opět pan Navrátil, který i přes přeškolení nadále vyprávěl svůj vlastní průvodcovský text. Ten měl být podle stěžovatelů špatný, jak po stránce vědecké, tak i po stránce chápání historie. Vědecky prý neobstál při provázení přírodopisným oddělením muzea, kde měl dle nich říkat pionýrům „*báchorky, kterým se věřilo v 15. století*“ Nezavdělil se ani svým výkladem a komentářem k obrazu Tomáše Garrigua Masaryka na návštěvě ve Velkém Meziříčí. Navrátil jako zaměstnanec bývalých majitelů zámků poté na ně nejspíše stále v dobrém vzpomínal, když autor dopisu píše: „*Ve vašem muzeu byly nám ukázány obrazy velkých*

⁷⁸Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, Spisy 1952 - 1956, dopis od Kursu učitelů pedagogických gymnázií, pořádaný MŠVU ve Velkém Meziříčí z 15. srpna 1951, strojopis (nečíslováno).

⁷⁹Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, Spisy 1952 - 1956, záznam o roce 1952, strojopis (nečíslováno).

páně dřívější doby a vynášeny jejich činy. Mělo by se však spíše ukázat na to, kde svoje bohatství a majetek získali. Vydíráním pracujícího lidu.“ Zároveň Navrátil nezapomněl vyprávět místní slavný příběh o hraběti Harrachovi a jeho cestě do Sarajeva, atentátu a následnému rozpoutání první světové války, kdy dle jeho slov sarajevský výstřel měl hlavní podíl na vyvolání první světové války. I tato část výkladu sklidila kritiku. Autor poté zakončuje dopis následovně: „Ve Vašem muzeu jsou nahromaděny skutečně velmi cenné sbírky, ale je nutno, aby tam byl i dobrý průvodce. Ten, který nám vykládal, vykládal úplně buržoazně, což se vůbec nehodí pro pionýry a také nepřispívá k výchově nového člověka. Hodnota sbírek se nezvyšuje, když se vychvalují jarmarečním způsobem na příklad, co nevidíte nikde ve světě, to uvidíte v muzeu ve Velkém Meziříčí.⁸⁰

6.2. Samotná činnost muzea v tomto období

V roce 1950 byly tři místnosti v prvním poschodí při schodišti vybíleny, pořízeny tyčové závěsy s řetízky na obrazy a začátkem července došlo k otevření muzejní galerie. První poschodí zámku s částečným zámeckým zařízením bylo přenecháno místnímu národnímu výboru a taktéž muzeu. Sbírká nerostů byla konečně doplněna profesorem Josefem Bouškem a nově instalovaná. Čítala více než 308 kusů. Národní kulturní komisi při inventarizaci zámeckého inventáře bylo muzeu předáno na 250 předmětů, jimž bylo ponecháno původní číslo a navíc označeny písmenem M. Předměty ze zámeckého inventáře velké obohacení samotným muzejní sbírkám nepřinesly. Nebylo možno je zcela oddělit a v konečném výsledku si muzeum stěžovalo, že měly působit rušivě. Zámecká kaple byla propůjčena církvi českobratrské. Její inventář byl deportován v muzeu jako majetek římskokatolického farního úřadu ve Velkém Meziříčí. Toho roku navštívilo muzeum pouhých 3090 návštěvníků.⁸¹

Členy kuratoria muzea v té době byli Josef Bouček, profesor, Tomáš Dvořák, ředitel školy, Jaroslav Hlouň, profesor, Karel Janíček,⁸² ředitel MNV, Stanislav Janoušek, inspektor, Marie Krammerová, učitelka, Marie Lormanová, učitelka, Marie

⁸⁰ Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1 Muzeum, Spisy 1954 - 1957, Sign. A, číslo inv. 1/7, dopis pionýrů z Křížanova ze dne 29.7.1953 (nečíslováno).

⁸¹ Pamětní kniha, 1950, rukopis (nečíslováno).

⁸² Viz kapitola Velkomeziříčtí muzejníci.

Malcová, učitelka, Alois Plichta, advokát, Karel Severa, odborný učitel, Metoděj Vaněk, obchodník, Josef Vlček,⁸³ profesor a Jan Zamrzla, soukromník.⁸⁴

Práce v muzeu v roce 1951 byla spíše organizační. Náhodné zařazování nově získaných předmětů ze zámeckého inventáře v muzejních sbírkách se neosvěčilo, a tak byla soustředěna pozornost hlavně na sbírku cínu, porcelánu, církevních předmětů a oddělení zemědělské výroby, a to v přízemní místnosti. I sbírka minerálů se rozrostla poté, co se zakoupilo sto kusů od zemřelého účetního Hrůzy.

Muzejní sbor se sešel v tom roce jenom čtyřikrát. Na jedné z těchto svých schůzí v sobotu 15. září 1951 se řešil ještě jednou dopis Pedagogického kurzu ze srpna. Na vysvětlenou k přípisu bylo konstatováno, že oddělení prvního a druhého dboje bylo prozatimní a neúplné. Ihned po obdržení přípisu musel odstranit Tomáš Dvořák a správce Navrátil všechny materiál z prvního odboje, který měl zkreslovat historické skutečnosti. Materiál z odboje musel být tak kvůli tomu, že se nehodil dobře uskladněn a do vitrín byly dány fotografie ze květnových dnů roku 1945 vypovídající o velkomeziříčské tragédii.

Koncem roku v prosinci došlo k natření všech černých skříní a vitrín na tmavě žlutou barvu. Samotné muzeum bylo otevřeno veřejnosti neustále. Zejména o nedělích se mělo těšit vždy dobré návštěvnosti, i když celková návštěvnost na konci roku byla jen něco málo přes 2820 osob.

Personálním úspěchem bylo, že po dlouhých letech neúnavné práce, kterou konal bez finanční odměny byl konečně honorován Tomáš Dvořák jako správce muzea a pobíral nyní malý plat.⁸⁵

Následujícího roku 1952 se snažil Dvořák o dokončení inventarizace předmětů. Podařilo se mu uspořádat sbírku zbraní a zapsáno bylo též několik razidel velkostatku, obrazy, předměty z církevního oddělení, zemědělského oddělení a věci získané koupí z konfiskovaného majetku. Jelikož sbírky v některých místnostech byly hodně nesourodé, došlo k přesunutí církevní sbírky do velké síně, cín byl vystaven pouze

⁸³ Viz kapitola Velkomeziříčtí muzejníci.

⁸⁴ Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, signatura č. 306/76, Kamenné památky Velkého Meziříčí, Karel Janíček 1963, Hrad a zámek, s. 17-18.

⁸⁵ Pamětní kniha, 1951, rukopis (nečíslováno).

v jedné místnosti, podobně keramiky, sklo a porcelán. Při této práci obětavě pomáhal Dvořákovi František Navrátil, nyní úředně muzeu povolená pracovní síla.

Muzeum se svými expozicemi zúčastnilo výstavy „To jsou oni“, kterou uspořádal Svaz protifašistických bojovníků, a výstavy školního šetření, pořádané okresní spořitelnou a záložnou ve Velkém Meziříčí.

Roku 1952 se návštěvnost zvýšila, když navštívilo muzeum celkem 4363 návštěvníků a na vstupném se podařilo vybrat 17 980 Kčs.

Od 1. září 1953 převzal okresní národní výbor finanční hospodářství muzea. Nyní se právě na národní výbor musel předkládat rozpočet a účty k proplácení.⁸⁶ Brzy po přestěhování na zámek došlo i k přejmenování muzea. Z Krajinského muzea se stalo Okresní muzeum pod správou starého kuratoria, které ukončilo svoji činnost schůzí z 9. září 1953, kdy schválilo účetní uzávěrku k tomu dni a vzalo na vědomí, že další vedení muzea připadlo pod správu okresního národního výboru.⁸⁷

I v tomto roce se stále pracovalo na podrobnější instalaci sbírek a dokončení jejich inventarizace. Nadále si muzeum drželo návštěvnost přes 4000 návštěvníků.

V roce 1954 odpracoval správce muzea celkem dvě stě šedesát pět hodin. Věnoval se úpravě sbírky barvířských a cukrářských forem, razítek, papírových platidel a mincí, sbírky cínu, svítidel, porcelánu a skla, sbírky pohledů z vesnic okresu a jiné drobné práce. Odměnou za tuto činnost mu byly 4 Kčs za každou odpracovanou hodinu. Došlo k zřízení příruční knihovny pro pobočku muzejního pracovníka. Ta měla koncem roku dvě stě patnáct čísel z různých vědních oborů a muzejních příruček.

Schůze muzejního sboru, který měl v té době dvanáct členů, byly celkem dvě. Muzeum se celkově potýkalo s nedostatkem mladých lidí, kteří by se zapojili do prací v muzeu a kteří by mohli zřídit a vést vlastivědné kroužky a učinit z muzea podle tehdejších požadavků a směrnic kulturní středisko okresu. Bylo potřeba najít novou generaci, která by se soustředila na výzkum okresu nejen po stránce historické, ale i přírodního bohatství, a byla schopna zachytit plně novou dobu. Najít ovšem nové nadšence nehledě na věk a vzbudit u nich zájem se ukázalo jako skoro nemožné. Učitelé byli plně zaměstnáni ve školách, mládež si trávení svých volných chvil představovala

⁸⁶ Pamětní kniha 1953, rukopis (nečíslováno).

⁸⁷ Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, signatura č. 306/76, Kamenné památky Velkého Meziříčí, Karel Janíček 1963, Hrad a zámek, s.19.

jinak a pracující v továrnách a závodech po skončení svých směn v zaměstnání pochopitelně spěchali raději do svých domovů. Závěrečná poznámka Dvořáka poté shrnuje celkovou situaci s nejčastější odpovědí na prosbu o pomoc.

*„ Nemáme času, mám vedlejší zaměstnání, schůze stíhá schůzi, jsem zaměstnán již řadou jiných funkcí, kdež pak ještě muzeum! “*⁸⁸

Toho roku se též usnesla Rada MNV ve Velkém Meziříčí na své schůzi ze 6. září 1954 k předání zámecké nemovitosti, tedy objektu zámku a přilehlého parku do správy zdejšího okresního národního výboru.

Rok 1955 přinesl přípravu výstavy Deset let budování, která měla později toho roku představit úspěchy budování za období od roku 1945 do roku 1955 v průmyslu, ve vytváření jednotlivých zemědělských družstev, školství a zdravotnictví. Tato výstava se měla pro muzeum stát zárodkem oddělení socialismu. Materiál z tohoto oddělení ovšem nikdy nebyl v celistvosti uchován.⁸⁹

Druhou výstavou toho roku byla výstava akademické malířky Zdenky Vorlové Vlčkové, která rok předtím zemřela. Byla zde předvedena její životní práce v obrazech, skicách a náčrtech.

Sbírka muzea se po skončení výstavy rozšířila o padesát čtyři kusů obrazů z větší části zarámovaných a sto osm kusů slovácké a slovenské keramiky z pozůstalosti od Vorlové Vlčkové.

Ke změnám došlo jen v numismatickém oddělení, kde byly instalovány již pouze české ražby. Rozdělené dle období na měnu denárovou, grošovou, tolarovou a na ražby republiky. Sbírka zbraní byla přemístěna z vestibulu ve druhém poschodí do přilehlé chodby a získané prostory bylo plánováno využít k různým novým výstavám. Veškeré nové přírůstky do sbírek, kterých bylo také rok od roku méně, byly pečlivě invertovány.

Muzejní rada kooptací nakonec získala další čtyři spolupracovníky. I přes tyto čtyři nové členy nesvolal Dvořák následujícího roku žádnou schůzi muzejní rady ze dvou jím uvedených důvodů. Za prvé účast na schůzích bývala nepatrná a někteří

⁸⁸ Pamětní kniha 1954, rukopis (nečíslováno).

⁸⁹ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Bohuslav Mikulášek, Nástin historie a perspektiv muzea ve Velkém Meziříčí (závěrečná práce postgraduálního studia muzeologie v Brně), 1981, s.60-69.

členové se za celou dobu svého členství nezúčastnili ani jedné schůze, a za druhé iniciativa přítomných, převážně již přestárlých, byla jen nepatrná.⁹⁰

Dvořák se k situaci v muzeu vrací i v zápise k roku 1957: „*Jsem již 35 rokem činným v muzeu. Pokud jsem byl ve školní službě, nebylo možno věnovati se muzeu, jak by bylo třeba. Teprve od roku 1951, kdy jsem byl penziován snažil jsem se uspořádati muzejní sbírky aspoň trochu vyhovujícím způsobem. Jsem dnes velice dobře vědom si nedostatků v instalaci sbírek, neodpovídající dnešním potřebám, ale hleděl jsem aspoň zacházeti a uschovati to, co mizelo pod rukou. Že i dosti bezcenných předmětů dostalo se do sbírek, jest samozřejmé. Jsem jist, že z dnešního muzejního materiálu a jeho patřičném uplatnění dá se upravit muzeum, odpovídající oprávněným moderním požadavkům*“.⁹¹

Od 1. ledna 1957 byl Tomáš Dvořák ustanoven správcem muzea okresním národním výborem ve Velkém Meziříčí s polovičním pracovním úvazkem čtyř hodin denně. Ten byl dříve za správu muzea honorován podle vykonané práce a podle počtu hodin. I František Navrátil byl od ledna 1957 zařazen ze 4. platové stupnice do 6. stupnice a muzeu byl přidělen už pouze jako průvodce návštěvníků. Od 1. dubna 1957 poté ustanovena okresním národním výborem jako uklízečka v muzeu Marie Navrátilové.

Kromě běžných prací na úpravě sbírek došlo k uspořádání čtyř výstav, doplnění sbírky fotografií z města i z venkova, pořízení propagačních vývěsků a směrových tabulek.

Jednou z uspořádaných výstav byla výstava Vývoj československého zemědělství v období od 5. května do 26. května 1957 a od 8. září do 22. září výstava Ruští vynálezci.

Po několikaleté námaze na jaře 1958 byl nakonec ustaven zájmový vlastivědný kroužek na zdejší jedenáctileté střední škole a v říjnu ustanoven muzejní rada z dobrovolně přihlášených vlastivědných pracovníků, kterých bylo dohromady šestnáct.⁹²

⁹⁰Pamětní kniha, 1954, rukopis (nečíslováno).

⁹¹ Pamětní kniha, 1957, rukopis (nečíslováno).

⁹² Pamětní kniha 1958, rukopis (nečíslováno).

Proces vytváření depozitářů a expozicí, který začal v roce 1954, byl v roce 1958 dovršen, když byly oba celky od sebe odlišeny a expozice reinstalizovaná. Celkově docházelo k přetvoření muzea tak, aby více odpovídalo době a mělo stále co nabídnout návštěvníkům. Tomu byly podřízeny i výstavní akce, reagující na nové dobové události a zájmy režimu. Především výtvarné výstavy měly být tím, co oživí a doplní trvale vystavené sbírky. Muzeum v této době ovšem vystavovalo i mimo vlastní prostory a to především na Obecníku. Po již zmiňované výstavě 10 let a výstavě děl zesnulé Zdenky Vorlové Vlčkové, byla otevřena výstava Česká krajina či výstava fotografií Adolfa Rossiho. Rok 1958 přinesl změnu v muzejní radě, kdy došlo k ustavení nové, která nahradila sbor dřívější.

Nová územní reorganizace v roce 1960 zbavila Velké Meziříčí stoleté funkce sídla okresu. Muzeum tedy přestalo být Okresní muzeum a stalo se zařízením městským. V novém okrese Žďár nad Sázavou byla najednou čtyři vlastivědná muzea. Z nichž hlavně Velké Meziříčí a Nové Město na Moravě měly dlouhodobou tradici a ustálenou úroveň. Administrativně bylo nyní nadřazeným muzeum Žďár nad Sázavou. Mezi jednotlivými muzei se ihned objevily spory, když nebyla stanovena jasná hranice například u muzejních oblastí, způsobu kooperace, rozdělení působnosti na úseku prezentačním a jiných. Za této situace docházelo k častým kompetenčním sporům, posilovaných osobní revnivostí pracovníků.⁹³

6.3. Josef Šabacký

Roku 1958 došlo v muzeu ke smutnému loučení s Tomášem Dvořákem, který se po třiceti šesti letech obětavé práce rozhodl odejít do penze. Novým ředitelem se i na přání Dvořáka, který s ním vedl četnou korespondenci, stal Josef Šabacký,⁹⁴ který přišel do Velkého Meziříčí z Okresního vlastivědného muzea v Trutnově.

Josef Šabacký končí posledním zápisem 1. prosince 1959 s vedením Pamětní knihy, kterou dlouholetě vedl Tomáš Dvořák a nastává období neucelených zpráv o činnosti muzea. Ačkoliv za působení Benešové ještě dojde k jednomu zápisu už se

⁹³ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Bohuslav Mikulášek, Nástin historie a perspektiv muzea ve Velkém Meziříčí (závěrečná práce postgraduálního studia muzeologie v Brně), 1981, s. 65-73.

⁹⁴ Viz kapitola Velkomeziříčtí muzejníci.

nejedná o zásadní zdroj informací o činnosti. Šabacký se od začátku svého působení snažil rozvíjet především výstavní činnost uměleckých děl. Ještě toho roku 28. června tedy došlo k otevření Okresní galerie a sítě Zdeňky Vorlové Vlčkové, kde se mohla vystavovat mnohá díla, které muzeum vlastnilo.

Jeho vlastním projektem se poté stala přehlídka tvorby kraje, ze které chtěl učinit každoroční záležitost. Pozval na výstavu, kromě místních i umělce cizí, aby tak byly umožněny širší pohledy a srovnání. Tento první velkomeziříčský salón měl podpořit výtvarné snahy a zájem o výtvarné umění ve městě a obohatit výstavní tradice. První výstava se konala od 25. září 1960 do 30. října 1960. Druhá o rok později od 4. června do 30. července. Mezi vystavujícími byli například sochař Luděk Bartůněk, malíř a grafik Vincenc Beneš, malíř František Bukáček, malíř Jan Čapoun malíř Oskar Dvořák, malíř a grafik Josef Jambor, sochař a grafik Josef Kapinus, malíř Josef Kosinka, sochař Jiří Marek, sochař Miroslav Pangrác, sochař Karel Otáhal, malíř a grafik Jan Rambousek, malíř a grafik Emanuel Ranný, fotograf Adolf Rossi, malíř a grafik Antonín František Stehlík, malíř František Strážnický, malíř Eduard Světlík, malíř Bohumil Večeřa, malíř Karel Vik, umělecký knihvazač Stanislav Vodička, malíř a grafik Ludvík Voneš či samotný Josef Šabacký, v katalogu popsán jako malíř z Velkého Meziříčí, který výtvarně zachytil hlavně západní Moravu a Podkrkonoší a již vystavoval v Třebíči, Znojmě, Trutnově a v Hradci Králové.⁹⁵ Roku 1961, od 23. dubna do

21. května, poté v muzeu uspořádal vlastní samostatnou výstavu pod názvem Obrazy Josefa Šabackého.

⁹⁵Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy 1958 - 1962, sign. A, číslo inv. 1/8 Katalog k výstavě, 1961, strojepis (nečíslováno).

7 Muzeum za působení Marie Benešové

Josef Šabacký v muzeu ve Velkém Meziříčí vydržel jen pouhé dva roky a již v červenci 1961 nastoupila do muzea Marie Benešová,⁹⁶ která po dvou měsících v září převzala místo ředitelky muzea. Samotný Šabacký přešel do Okresního muzea v Třebíči. Marie Benešová prožila velmi zajímavý život a byla to žena mnoha zájmů, kterým se všem snažila věnovat. Vedla osvětovou činnost a přednášela na mnohých přednáškách. Benešová byla aktivistkou MěNV, členkou Sboru pro občanské záležitosti, vedla historický kroužek při DPM,⁹⁷ vlastivědný kroužek na ZDŠ,⁹⁸ členkou redakce Hlasu nového Žďársku, kulturní referentka SPB⁹⁹ a Spolku přátel žehu, členkou divadelního kroužku JKP i kroužku filmových amatérů, lekterkou Společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí. Z této funkce uskutečnila ročně přibližně 20 až 30 přednášek.

Na práci v muzeu byla bohužel Benešová sama. Její měsíční plat za práci, kterou v muzeu dělala činil 1400 Kčs, čistý měl ovšem činit jen 1187 Kčs.¹⁰⁰ Z nedostatku času, mnoha zájmů, osamocení a nikoho, kdo by jí pomohl, nevedla Benešová žádný ucelený záznam, ze kterého by bylo možno podat úplný a přesný popis toho, co se za jejího působení v muzeu odehrávalo. Záznamy a informace poté můžeme jen občas vyčíst z jejích mnohých korespondencí, které po celou dobu vedla a někdy nezapomněla založit.

Snad jediným zápisem o činnosti se stal zápis z roku 1963. Na jaře toho roku byly nově zpraveny expozice mořských přírodnin, expozice první republiky, Protektorátu, odboje, revoluce a socialismu. V květnu až červnu byla uskutečněna výstava dokumentů o průtazích francouzských vojsk městem a okolím roku 1805 a napoleonských karikatur, od července do srpnu poté výstava Iva Holého Hudba ve výtvarném umění. Úvodní proslov měla publicistka a znalkyně výtvarného umění profesorka Naděžda Melníková Papoušková.

⁹⁶ Viz kapitola Velkomeziříčtí muzejníci.

⁹⁷ Dům pionýrů a mládeže.

⁹⁸ Základní devítiletá škola.

⁹⁹ Svaz protifašistických bojovníků.

¹⁰⁰ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy 1958 – 1962, sign.A, inv. číslo 1/8, Dopis z 15. září 1965 Odboru školství a kultury ve Žďáru nad Sázavou, Marie Benešová, strojopis (nečíslováno).

Plánovaná výstava o Adamu Huberovi nemohla být uskutečněna, protože nebyly dodány fotokopie materiálů a byla přesunuta až na další rok.

Bylo zhotoveno dvacet pět propagačních tabel, které byly rozmístěny po městě a okolí. Z plánovaných přednášek na rok 1963 se na jaře uskutečnila pouze jedna, o Meziříčském kroji, ale setkala se s minimálním zájmem, když ji navštívilo pouhých pět osob. Byl dokončen film Historické Meziříčí, který byl poté mnohokrát promítán. Kromě toho byl natočen film o mincích. Bylo dokončeno i libreto k připravovanému filmu o muzeu a došlo k úplnému dokončení fotodokumentace památek ve městě a okolí. Benešová též vedla kroužek pro průvodce trvající do prázdnin toho roku. Dle ní byly ovšem po zasvěcení do historie ke službě průvodců na další sezónu schopny pouze dvě dívky.¹⁰¹

Situace pro Benešovou v muzeu nebyla jednoduchá, jak se můžeme dočíst i v dopise zaslaném Benešovou do Moravského muzea k rukám doktora Zbyňka Zbyslava Stránského. Jedním z problémů, které musela řešit bylo, že vždy když MNV potřeboval krátkodobě ubytovat pracovníky různých firem nebo institucí, žádal, aby pro ně uvolnila v prostorách muzea jednu nebo dvě místnosti a Benešová tak musela vždy svádět tuhý boj, aby nemusela žádosti vyhovět.

V dopise popisuje, proč je tato situace pro muzeum nepřijemná. Muzeum totiž zabíralo jako dnes celé druhé patro zámku, do kterého vedou dva vchody. Jeden po hlavním schodišti, kterým se vchází do vstupní haly, odkud vedou dveře nejen do expozic, ale i do kanceláře, která zde byla v té době umístěna, depozitářů a na WC, pak zadní, točité schodiště, které prochází v prvním patře porodnicí v tu dobu zde umístěnou a pokračuje chodbou muzea na půdu. Dveře z chodbičky u schodů, kterými se vcházelo do expozic městských památek, byly vysazeny, jako všechny dveře v sálech, které na sebe navazovaly. Dohromady v dvanácti místnostech. Pouze expozice exotů umístěna ve dvou místnostech a depozitáře se mohly zamykat. Proto Benešová píše: „*Depozitáře však na sebe také navazují a kdybych některý z nich vyklidila, mohli by nocleháři pomocí paklíče klidně procházet všemi prostorami muzea a kromě toho bych jim musela vydat i klíč od hlavního vchodu. Domnívám se, že nikdo*

¹⁰¹Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, Spisy 1963 – 1971, zápis o roce 1963, strojopis (nečíslováno).

*nemá právo v muzeu hledat byt a to zejména neznámí lidé. Prosím o potvrzení, kterým bych se mohla prokázat, že v prostorách nikdo nesmí bydlet.*¹⁰²

To jak to vypadalo za každodenního provozu muzea, které za Benešové bylo otevřeno od půl deváté do dvou hodin v zimě a od osmi do čtyř kromě pondělí a sobotního odpoledne v létě můžeme rozpoznat na události, která se stala v 1.6. 1968, a kde v hlášení Benešová podává informace o události, která se v muzeu stala.

Dne 1. června 1968 v dopoledních hodinách v expozici někdo odcizil z vitríny řád Zlatého rouna, nejspíše z pozůstalosti po Rudolfovi Lobkowiczovi. Událost nahlásila Benešová o den později telefonicky Veřejné bezpečnosti. Šetřením bylo zjištěno, že pachatel se do muzea nemohl vloupat, neboť dveře i okna, jak v prvním, tak v druhém poschodí, nebyla nijak poškozena. V místnosti číslo tři, kde byla vitrina umístěná, byla z rohu stržená izolepa a dvoudílné sklo bylo odsunuto tak, že pachatel mohl dovnitř strčit ruku a řád Zlatého rouna umístěný na polštářku odcizit. Dle Benešové se událost musela stát v uvedený den, protože 31. května 1968 po ukončení návštěv vitrínu prohlížela a byla v naprostém pořádku. Dne 1. června 1968 mělo navštívit muzeum jen pět osob. Dvě starší ženy, Jiřina Bartušková z Velkého Meziříčí s děvčátkem a neznámý mladík ve věku osmnácti či devatenácti let. Po dalším rozhovoru ovšem Benešová uvedla, že tam mohl být i jiný mladík a následně si vzpomněla na další dva muže, kteří byli přítomni prohlídce muzea, a které po zjištění ztráty Zlatého rouna ponechala jako svědky, a uvedla, že s těmito při procházení a doprovodu expozicemi přišla až k vitrině, kde za jejich účasti spatřila vylopuenou vitrínu.

Dále poukázala na stopy od rukou na vitrině a sama podotkla, že vitrínu stahovala, takže na skle jsou i její otisky. Po odchodu svědků Rudolfa Mikuláška a jeho syna Rudolfa Mikuláška uvedla, že je sama neprovázela, neboť byla v kanceláři a sešla se s nimi až v místnosti číslo devatenáct, kde se jí Mikulášek starší tázal na kapesník následníka trůnu. Až poté se dostali k vitrině a Benešová následně zjistila ztrátu řádu

¹⁰²Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Sign.A, číslo inv. 1/9, Spisy 1963–1971, dopis ze dne 19. září 1963, Marie Benešové doktoru Zbyňku Zbyslavu Stránskému, strojopis (nečíslováno).

Zlatého rouna. Veřejná bezpečnost vyslechla svědky a odebrala daktyloskopické stopy. Celková škoda byla vyčíslena na 2800 Kčs. Tento případ nebyl nikdy objasněn.¹⁰³

8 Muzeum za působení Bohuslava Mikuláška

V důsledku usnesení rady MěstNV ve Velkém Meziříčí ze dne 31. března 1971 odešla ředitelka muzea Marie Benešová ke 31. srpnu 1971 do starobního důchodu. Toto rozhodnutí bylo dáno snahou řešit nedostatky muzea. K 1. srpnu 1971 byl proto přijat do muzea Bohuslav Mikulášek,¹⁰⁴ s platností funkce ředitele od 1. září 1971, kdy během měsíce srpna mělo dojít k převzetí muzea. To však nebylo možno uskutečnit v důsledku řady nesrovnalostí, zjištěných kontrolami postupně od roku 1968 a jejichž výsledkem bylo usnesení rady MěstNV.

Na základě materiálů, konzultací s odbornými pracovníky a vlastního pozorování vypracoval Mikulášek ke 20. září 1971 zprávu o stavu muzea, dílčí plan na zimní období do dubna 1972, dále zejména podrobný dlouhodobý plán na rok 1972-1974, který byl projednán a schválen radou MěstNV. Na základě těchto plánů bylo 20. února 1972 rozhodnuto o uzavření muzea na dobu nutnou k soupisu a instalaci muzejních sbírek.

Mezi zásadní nedostatky, které shledal Mikulášek při převzetí muzea v roce 1971, patřilo:

Evidence

- a) neexistovala jednotná evidence sbírkových předmětů, stávající byla neúplná, či nebyla podle platných norem
- b) chyběly doklady o převzetí předmětů či celých pozůstalostí
- c) chyběly doklady o depozitech a výpůjčkách
- d) chyběly doklady (úplné) o korespondenci a ostatní agendě muzea

Stav sbírek

- a) neexistovaly depozitáře, jen zcela nepřehledné skladiště

¹⁰³ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, spisy 1963 až 1971, Sbor národní bezpečnosti, Obvodní oddělení Veřejné bezpečnosti Velké Meziříčí 1. srpna 1968, strojopis (nečíslováno).

¹⁰⁴ Viz kapitola Velkomeziříčtí muzejníci.

- b) stav předmětů byl často dezolátní, nedodrženy předpisy bezpečnostní, při přejímce uloženy například předměty napadené červotočem se zdravými, často uloženy ve vlhku, napadeny plísní, v expoziční části například sbírka ptáků vystavena na prudkém slunci a jiné

Nezajištění bezpečnosti

- a) proti vloupání
- b) stavební - stav budovy, oken, stropy, podlahy a jiných
- c) požární
- d) elektrické vedení

Dále také nebyla zajištěna koncepce muzea a jeho rozvoje a také se vyskytovala řada chyb po stránce účetní evidence.

V souvislosti s všemi nedostatky a bezpečnostními riziky, které byly shledány bylo zahájeno řízení STB o činnosti paní Benešové. To ale dle všech místních informací bezpečnostních pracovníků zůstala negativní.

Vzhledem k závažnosti stavu muzejního zařízení bylo již od podzimu roku 1971 přikročeno k nápravným opatřením, a to podle zásady prvotního zájmu o muzejních sbírky, jejich uložení a zpracování. Uzavření mělo muzeu umožnit uskutečnit řadu prací ve značně kratší době. Jako nedostatek se projevilo opět to, na co předtím již upozorňovala Benešová, a to malý stav pracovníků. Stálí zaměstnanci byli pouze tři, dále jeden odborný, jeden administrativní a jedna pomocná síla, uklízečka. Protože rozpočet muzea byl sestaven roku 1971 ještě bez zřetele k rekonstrukci zařízení, ukázal se nepostačující a musely být mobilizovány rezervy MěstNV¹⁰⁵

Ihned po uzavření bylo přikročeno k ochraně muzejních interiérů, konzervace a jejich úpravě. Dále k úpravě depozitáře, expozice prvního poschodí, zámecké instalace a proběhla plánovaná reorganizace knihovny. Došlo také k přemístění a úpravě kanceláří muzea do prvního poschodí. Všemi kroky se muzeum snažilo vyřídit řadu kancelářských restů, často starých i několik let.

¹⁰⁵ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy 1963 - 1971, sign.A, inv. číslo 1/9, zpráva k rekonstrukci muzea, strojopis (nečíslováno).

I když bylo muzeum v důsledku oprav budovy, střechy zámku uzavřeno předčasně 12. října 1971, vykazovalo na konci roku návštěvnost 3213 osob.

8.1. Muzeum v období od roku 1972 - 1978

Od začátku roku 1972 muzeum pokračovalo v rekonstrukci a úpravách základní sbírky a expozic. Došlo k zřízení a vybavení depozitáře a pokračovaly úpravy expozičních prostor. To vše se muselo stihnout do počátku sezóny toho roku, kdy se již počítalo s otevřením expozice. V důsledku rekonstrukce byly omezeny akce pořádané muzeem. Úprava a vnější podmínky jako nemožnost vytápění vedly ke spolupráci s JKP Vysočina ve Velkém Meziříčí. V rámci této spolupráce bylo uskutečněno pět přednášek. Čtyři vlastivědné a jedna k aktuálnímu politickému výročí a také byly vypracovány programy ke třem soutěžním večerům mládeže s politickými a vlastivědnými tématy. Byl vybrán a zapůjčen materiál ke třem výstavám od JČMF,¹⁰⁶ Muzea Vysočiny v Jihlavě, Moravského muzea a Západosmoravského muzea v Třebíči. Rozpočet muzea na rok 1972 činil 90 000 Kčs, z toho provozní fond 38 000 Kčs, mzdový fond 52 000 Kčs. Z prostředků MěNV došlo k přesunutí zhruba 50 000 Kčs na provoz během roku.¹⁰⁷ Této sumy bylo využito k vybavení zařízení a hrubých stavebních prací, které byly provedeny v dvojnásobném rozsahu než se předpokládalo. Hrubé stavební práce byly rozšířeny na celou expoziční část, kde došlo zejména k malování a elektroinstalaci, což si podmínilo faktickou likvidací celé expozice, její vyklizení a umístění předmětů v depozitáři. Pro potřeby návštěvníků bylo vybudováno sociální zařízení v prostorách prvního nádvoří. Provozní náklady byly rozděleny a zhruba polovina šla na provedení hrubých stavebních prací v interiéru a na vybavení depozitáře. Rezervy mzdového fondu byly poté použity na proplacení brigádních prací. Náklady muzea za rok 1972 tak nakonec tvořily zhruba dvojnásobek nákladů vynaložených za rok 1971.

¹⁰⁶ Jednota českých matematiků a fyziků.

¹⁰⁷ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzea, zpráva o muzeu za rok 1972, strojopis (nečíslováno).

Jelikož museum bylo uzavřeno a pořádané akce osvětového charakteru bezplatné, zůstaly výnosy muzea nulové.¹⁰⁸

S obnovením provozu muzea se počítalo od poloviny února 1973 v rozsahu a podobě stanovených s konečnou platností po dohodě s metodickým nadřízeným Okresním muzeem ve Žďáře nad Sázavou. Expozice památkové části muzea, tedy zámecká instalace se opravovala v rysech podle libreta z roku 1970 a scénáře z roku 1972. Z kulturně politických akcí uspořádalo muzeum 50 výročí založení SSSR, 50 let Rudých odborů, 55 let VŘSR a také opět došlo ke spolupráci s mládeží či k vlastivědným přednáškám. Dohromady došlo k uspořádání celkem osmi akcí, které toho roku navštívilo mezi 1300 - 1500 návštěvníky. Do konce prosince 1972 byly připraveny všechny podklady a náležitosti k organizačnímu sloučení muzejního a zámeckého zařízení, ke kterému došlo na začátku následujícího roku rozhodnutím rady MěNV ze dne 9.1. 1973.¹⁰⁹

V roce 1973 byla konečně rozšířená a obnovena činnost po potřebné přestávce. Mohlo tedy opět dojít k pořádání výstav, a tak se konaly rovnou čtyři. Z toho dvě uspořádalo muzeum samostatně a dvě ve spolupráci s JKP¹¹⁰ a ROH¹¹¹ Vysočina a Horáckou moravskou galerií v Novém Městě na Moravě. V květnu to byla výstava s názvem Amatérští malíři, v září výstava Karla Pokorného, v říjnu Socialistické výtvarné umění Horácka a v prosinci Amatérští malíři skupiny při JKP ve Velkém Meziříčí. Veškerá přednášková činnost muzea byla konána jako spoluakce s JKP nebo se Socialistickou akademií.

Do začátku května 1973 byla skončena reinstalace expozice zachycující historii Velkomeziříčska. Mimo brigády bylo na ní stálými pracovníky odpracováno přes 500 přesčasových hodin. Dokumentační i technické práce byly prováděny vlastními silami pracovníků muzea. Expozice stále ještě ovšem nebyly bez nedostatků a nutně potřebovaly doplnění materiálové i veškeré řemeslné úpravy.

¹⁰⁸ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, komentář k výkazu o muzeu za rok 1972, strojopis (nečíslováno).

¹⁰⁹ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, hlášení muzea k roku 1972, strojopis (nečíslováno)

¹¹⁰ Jednotný klub pracujících.

¹¹¹ Revoluční odborové hnutí.

V zimních měsících se začalo i s inventarizací. V předchozím roce došlo k zlepšení vybavení depozitářů zřízením polic, regálů a jiných uložných míst pro jednotlivé druhy sbírkových předmětů. Postupně byly zlepšovány i tepelné podmínky v depozitáři. Jako problematické se projevilo topení elektřinou a tak se počátkem dalšího roku přešlo i k vytápění naftou. Muzeu se podařilo zlikvidovat i červotoče zaplňováním sbírek v době jeho množení. Nakonec se stihla zbudovat i nová elektroinstalace ve druhém patře hlavní budovy a v dílně.¹¹² Během roku došlo i k výměně téměř všech potřebných zámků, až na čtyři, které byly dokončeny následující rok. Opravena byla také část oken v důsledku škod způsobených odstřelou na dálnici.

Provoz v expozici v prvním pololetí roku měl hlavně v průvodcovské činnosti vážné nedostatky a provoz se stával brzdou činností ostatních. Ve druhém pololetí roku se postupně nedostatky v průvodcovství odstranily přijetím nového pracovníka, avšak toto řešení bylo pouze dočasné a pro rok 1974 bylo nutné zajistit jinou organizaci této činnosti.¹¹³

Zatímco v předchozím roce byly rekonstrukční práce prováděny poměrně souvisle a nerušeně, i díky tomu že muzeum bylo na nezbytně dlouhou dobu uzavřeno, v roce 1973 byla situace značně komplikovanější. Na začátku sezóny byl zahájen soustavný provoz a v podzimní době byl dokonce prodloužen. První čtyři měsíce roku 1973 byly proto zcela věnovány úpravám expozičních místností a expozice samotné. Jen se značným úsilím byly při obtížích časových, klimatických, materiálových a jiných expozice včas otevřeny. Nebyly obnoveny v původní podobě z roku 1971, ale byl učiněn pokus o tematické učlenění. Stav muzea ovšem neodpovídal a zůstával pouhým tvarem, který bylo potřeba dále rozpracovat.

Expozice totiž zůstávaly stejné a neměnné a byly tvořeny z věcí, které muzeum získalo za dlouhá léta jeho působení. Jednalo se tedy o velmi různorodou sbírku předmětů z různých historických etap.

¹¹² Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzea, komentář k výkazu za rok 1973, strojopis (nečíslováno).

¹¹³ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzea, doplňky k výkazu o muzeu za rok 1973, strojopis (nečíslováno).

V muzeu nově začalo pracovat několik nových pracovníků. Hlavním důvodem bylo, že pracovník pověřený prací na provozním úseku svěřené úkoly nezvládl a situaci bylo možno řešit až po jeho odchodu ze zaměstnání, čímž se ale narušila stabilizace chodu zařízení. Vytvořil se znovu stav, jaký byl v muzeu před rokem 1971. Jeden pracovník zastával všechny funkce v muzeu. Jediného dalšího stálého zaměstnanec převedeného již dříve ze zámku nebylo možno využít, protože byl pověřen úkoly souvisejícími s opravami. Tato situace se podařila vyřešit až v druhé polovině roku.¹¹⁴

Od dalšího roku 1974 si muzeum dávalo pozor, aby se situace z předchozího roku neopakovala a tak bylo toho roku zaměstnáno v muzeu pět zaměstnanců. Ředitel Bohuslav Mikulášek, správce zařazený jako odborný pracovník Karel Hlávka, účetní Eva Dvořáková, údržbář a truhlář Ferdinand Pospíšil, uklízečka, topič a údržbář v jednom Václav Kulhánek.

Ve sbírkotvorné činnosti nedošlo toho roku k podstatnému rozšíření. Zajištěny byly však dva cenné soubory, a to zakoupením staršího sbírkotvorného nálezu sto deseti kusů grošů Václava II., a dále došlo k sjednání zakoupení kulturně historického materiálu z pozůstalosti Antonína Střechy, bývalého pracovníka MěstNV.¹¹⁵ Tento regionální materiál byl celý zakoupen v následujícím roce 1975.

V roce 1974 zabrala většinu času podstatná část inventury a inventarizace v muzeu. Do přírůstkového seznamu bylo nově zaevidováno tři tisíce třicet šest čísel, což spolu se stavem z roku 1973 představovalo až 90% trojrozměrných sbírkových předmětů nacházejících se v muzeu. S inventarizací sbírek se počítalo i na další rok, kdy stále zbývalo dokončit zejména obecný numismatický materiál, textilie, grafiku, archiv a sbírkovou knihovnu, ve které byl zahrnut i rozsáhlý materiál z pozůstalosti akademické malířky Zdenky Vorlové Vlčkové.

Výstavy konané v muzeu byly i nadále často pořádány ve spolupráci s JKP a ROH Vysočina ve Velkém Meziříčí. Mezi ně patřila toho roku Výstava fotoamatérů z Velkého Meziříčí, Výtvarná fotografie, Současná rumunská grafika, Grafika Maxe Švabinského, Fotografická soutěž pionýrů a mládeže, Výstava odznaků, Poklady

¹¹⁴ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, hodnocení činnosti za rok 1973, strojopis (nečíslováno).

¹¹⁵ Městský národní výbor.

maďarských muzeí, Otakar Štembera a jeho obrazy a grafika. Pořádání takových výstav mělo muzeu zvýšit návštěvnost až o polovinu.

V přednáškové činnosti realizovalo muzeum témata regionální a aktuálně politická, částečně samo a částečně s JKP a Socialistickou akademií. Témata přednášek byla Slovenské národní povstání, Vítězný únor, Velká říjnová socialistická revoluce, Mikuláš Koperník, Historie zámku ve Velkém Meziříčí, Mincové nálezy na západní Moravě, Nerosty Velkomeziříčska.

Objem peněžních prostředků byl oproti rozpočtu překročen. Byl značně překročen plán tržeb a rovněž byl překročen plán neinvestičních výdajů. Rozdíl mezi plánovanou částkou výdajů a skutečností byl uhrazen z neplánovaného zvýšení výnosu muzea a z prostředků rezervního fondu. Rezervní fond byl použit na hrazení rozpočtově nezajištěných úkolů. V položce materiálové výdaje byly překročeny náklady na správu objektu, a to jednak uvedeným realizováním rozpočtově nezajištěné opravy, ale i zvýšením nákladu na topení.¹¹⁶

Od počátku roku 1975 se muzeum věnovalo sbírkotvorné činnosti a dokumentaci období let 1945 až 1975, kde se snažili mimo jiné zachytit danou socialistickou současnost města a okolí. Dále se snažili o rozšiřování sbírek o materiály 19. století a první poloviny 20. století, a to především kulturně historické a regionální povahy. Cílem bylo doplnit muzejních sbírky tak, aby z nich bylo možno čerpat pro poznání uvedeného období a následně je ve formě expozice vystavovat během let 1976 až 1980.¹¹⁷ K těmto účelům byla zakoupena rukopisná pozůstalost Antonína Střechy obsahující vlastivědné materiály o Velkém Meziříčí.

Práci se sbírkami tvořila návazně na předešlé období, revize stávajícího fondu, a to zejména archeologického materiálu. Část sbírkového materiálu, zvláště textilie, zůstávala i nadále nezpracována, a zatím nebylo ve vlastních silách muzea zajistit dokončení. Sbírkám samotným byla věnována zvýšená péče, když se snažili o jejich ochranu před fyzickým zničením.

¹¹⁶ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1974, strojepis (nečíslováno).

¹¹⁷ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1975, strojepis (nečíslováno).

Kulturně výchovná činnost muzea stále probíhala ve spolupráci s JKP ROH Vysočina ve Velkém Meziříčí a OV Socialistickou akademií ve Žďáře nad Sázavou. Témata přednášek byla Mírová politika SSSR, Odkaz SNP, Vítězný únor 1948, Po boku SSSR, Květnové povstání a velkomeziříčská tragédie, Odboj na Velkomeziříčsku a Vlastivěda Velkomeziříčska, která zahrnovala přednášky historického zaměření. Z ostatních akcí, které muzeum uspořádalo, se jednalo například o soutěžní večer mládeže ke 30. výročí osvobození Československa Rudou armádou, zámecké divertimento a hudebně literární pořad.¹¹⁸

Následující rok byla věnována zvýšená pozornost akviziční činnosti muzea a péči o stav sbírek a v návaznosti na uplynulé roky bylo pokračováno v jejich revizi. Akvizice byly zaměřeny na zajištění dokumentace o současných událostech města, ale i na doplnění staršího sbírkového fondu celistvými soubory a jednotlivými sbírkovými předměty. Během roku bylo rozpracováno dle plánu muzea celkem dvacet sedm akvizičních akcí.

Revize sbírek postihla více než dva tisíce inventárních čísel, z několika sbírkových oddělení. Revize byla řešena v souvislosti s novou dislokací sbírkového materiálu, jejímž účelem bylo zajištění požadavku na lepší utřídění a pracovní podmínky především pro zabezpečení a odpovídající ochranu proti zničení. Nově bylo také přikročeno ke konzervačním pracím, v nichž se plánovalo pokračovat během roku 1977, kdy se očekávalo zlepšení podmínek, vybavením konzervačního pracoviště.

Stav expozicí muzea v roce 1976 zůstal v zásadě stejný jako v roce 1975. Stejně jako jiné muzea Jihomoravského kraje se muzeum podílelo na přípravě historicko politické výstavy „Muzeum dneška“, otevřené v Moravském muzeu. Součástí předvolební aktivity se stala realizace výstavy „Muzeum dříve“, otevřené v agitačním středisku ve Velkém Meziříčí. Muzeum plánovalo i výstavu Nálezy mincí. Od ní bylo nakonec upuštěno z bezpečnostních důvodů.

V rámci podílení se na kulturně politickém životě města bylo během roku 1976 v muzeu otevřeno šest výstav. Jejich pořadatelem byl opět kromě muzea hlavně Jednotný klub pracujících ROH Vysočina Velké Meziříčí a Horácká galerie Nového

¹¹⁸ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1975, strojopis (nečíslováno).

Města na Moravě. Výstavy běžely po celý rok 1976 a navštívilo je celkem 7357 návštěvníků.

Muzeum samostatně realizovalo jedenáct přednášek. Témata byla především regionální, zaměřená na historii města obecně, na národní obrození, dělnické hnutí, okupaci a odboj na Vysočině, nejnovější historii a dokumentaci současnosti. Pro návštěvníky muzea bylo realizováno deset rozšířených výkladů a besed týkajících se historie zámku, muzea a velkomeziříčského odboje.

Spolu s JKP muzeum uspořádalo dva soutěžní večery mládeže s aktuální politickou situací, a také byly uspořádány společně dvě přednášky týkající se kulturní historie města. Na zámku uspořádalo muzeum ještě mimořádně komorní divadelní představení.

V roce 1976 bylo postupně rozpracováno dvacet dva akvizičních akcí, s cílem kompletizace sbírek muzea a jejich rozšíření o materiály z nejnovějšího období. V závěru roku jich bylo hotovo šest. Přední místo zaujímala dokumentace voleb roku 1976 zachycující čtyři vybrané obce. Celkovou dokumentací byl shromážděn bohatý materiál, který se měl dále rozšiřovat.

Kromě toho byly soustředěny kamenné fragmenty pocházející z rozsáhlých asanací městského centra z let 1975 až 1976. Po doplnění o původní dokumentaci zachytily stavebně historickou a výtvarnou hodnotu zástavby historických částí města. Pro muzijní sbírky byl ze soukromého držení získán významný doklad západomoravského výtvarného umění 18. století, plastika velkomeziříčského sochaře Alexandra Jelínka, víceméně náhodně zachráněná před zničením. Získán byl i celistvý nález habánského střepu z Budišova, dokládající torzovitě zachycené odvětví řemeslné výroby. Částečně koupí, částečně darem byla získána rozsáhlá písemná pozůstalost významného velkomeziříčského regionálního badatele, muzejníka a archiváře Karla Janíčka. Jednalo se o celistvé statě pojednávající o velkomeziříčské historii, ale také opisy povětšinou dnes již neexistujících nebo nedostupných písemných pramenů. Došlo i získání souboru fotografií velkomeziříčského původu, doplňující stávající muzejní materiál, týkající se první světové války.

K přehledu o asanaci města byl získán pomocí amatérských i profesionálních fotografií rozsáhlý dokumentační materiál, zachycující stav velkomeziříčské zástavby před asanací a jejich průběh. Dále byl získán materiál velkomeziříčského požárního

sboru a kompletní sbírka nerostů z pozůstalosti pana Křena, která byla v držení jeho dědiců. Jde patrně o nejrozsáhlejší a dokumentačně nejcennější sbírku nerostů Velkomeziříčska. Neplánovaně byla získána značně cenná kolekce třiceti zlatých a stříbrných mincí darem velkomeziříčského rodáka Antonína Škardy.

Ke zvláštním úkolům muzea patřila delimitace zámeckého knižního fondu, bývalé knihovny velkostatku a delimitace ostatního zámeckého mobiliáře. Zámecký mobiliář ve Velkém Meziříčí byl při revizi sbírek zahrnut do sbírek muzea stejně, jako se stalo při převodu konfiskátů velkostatku po roce 1948. Bývalý zámecký mobiliář měl charakter drobných předmětů jako sklo, porcelán, keramika a nábytek. V přírůstkovém seznamu muzea byly předměty mobiliáře identifikovatelné pod svojí značkou.

Během prvního čtvrtletí 1976 získalo muzeum odchodem porodního oddělení nemocnice nové prostory, nacházející se v prvním poschodí a přízemí hlavní zámecké budovy, o celkové rozloze více než 400 m². V přízemí objektu získalo muzeum kotelnu ústředního topení s dvěma přilehlými místnostmi, sloužící jako sklad uhlí. Z jedné z těchto místností byl možný přístup do bývalé zámecké kaple, která dříve bývalá též rytířský sál, ale vzhledem k dřívějším okolnostem byla nepřístupná a neudržitelná. Vedle těchto místností získalo muzeum v přízemí zámku bývalou kuchyni s příslušenstvím, což byly dvě místnosti, dva sklepy a sociální zařízení, které byly využívány prozatímně hlavně jako skladiště. V prvním poschodí zámku byly muzeu vráceny též místnosti číslo třicet jedna a třicet dva a část provizorně přepaženého koridoru jižního traktu budovy, dočasně přidělené jako byt OÚNZ. Naproti tomu ale o část přišlo, když muselo uvolnit pro potřeby pobočky okresního archivu část prostor, dříve získaných likvidací soukromého bytu v přízemí zámku.

Do nových prostor s centrálním vytápěním byly v roce 1976 přesunuty kanceláře, částečně depozitáře a knihovna a byl zde zajištěn nový telefonní rozvod. K depozitárním účelům byly nové místnosti upraveny a bezpečnostně zajištěny.

V roce 1976 stejně jako dříve mělo muzeum šestidenní osmihodinový návštěvní provoz, který byl v sobotu zkrácený na pět hodin. Celková návštěvnost muzea byla velmi příznivá. Muzeum a výstavy navštívilo dohromady 12 973 osob.¹¹⁹

¹¹⁹ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1976, strojopis (nečíslováno).

Roku 1977 bylo zapsáno skoro dva tisíce přírůstkových čísel, z nichž více než šedesát tvořily nové akvizice. Počet sbírkových předmětů byl ovšem daleko vyšší. Čítal asi čtyři tisíce kusů.

Došlo k získání rozsáhlé dokumentace týkající se velkomeziříčské tragédie a osvobození Velkého Meziříčí. Velká část tohoto materiálu byla získána ze soukromých rukou. Nejrozsáhlejší akvizicí toho roku byly tisky Šaškovy tiskárny,¹²⁰ získané darem od dědiců posledního majitele. Celý dar čítal více než dva tisíce tři sta kusů tisku, a to převážně knižních brožových výtisků. Materiály byly většinou duplicitní, často obsaženy vícetkrát.

Z prostředků poskytnutých na nákup sbírek zemřelým Antonínem Škardou byla zakoupena plastika svatého Floriána ze soukromého majetku ve Velkém Meziříčí. Získány byly i doklady „pokrokových tradic“. Jednalo se převážně o předměty týkající se činnosti velkomeziříčského rudoarmějce Františka Nováčka a doklady o prvním zájezdu mladých do SSSR z Velkého Meziříčí v roce 1954. Tyto akvizice byly okamžitě výstavně využity. Dále byla získána kolekce více než sta kusů historických pohlednic Velkého Meziříčí a zakoupeno téměř kompletní dílo významného autora regionu Jakuba Demla, čítající sto čtyřicet svazků. Převzaty byly jako depozitum i materiály týkající se historické činnosti velkomeziříčského protipožárního sboru čítající více než sto čtyřicet kusů.

Dalším úkolem, které chtělo muzeum splnit, bylo zajištění vybavení konzervačního pracoviště, které bylo již delší dobu součástí plánu muzea a jehož cílem byl řádný provoz konzervačních dílen pro potřeby muzejní sítě okresu. Na základě přípravy byla v předchozím roce provedena vhodná dislokace místností, nakoupeny základní prostředky ke konzervačním pracím a zajištěn topný režim v určených prostorách. Vedle technických podmínek bylo hlavním předpokladem provozu získání školeného pracovníka s dlouhodobým a výhledově s trvalým úvazkem. I když nebylo kompletní, začalo na přelomu roku 1977 pracoviště fungovat, poté co byla zařízena alespoň dílna k nejnútnejším opravám dřevěného materiálu.

V prostorách prvního poschodí zámku byla obnovena cyklická návštěvní trasa. Nově byla proto koncipována místnost číslo třicet, v níž do celkového rámce

¹²⁰Založil ji a vedl Jan Florian Šašek ve Velkém Meziříčí v roce 1880.

„Habsburského salónu“ byly vkomponovány doklady z velkomeziříčských manévru roku 1909, materiál ze Sarajevského atentátu se vztahem k Velkému Meziříčí, dále fotografické produkce velkomeziříčského okresu, dokumentační a výtvarné předměty zachycující hrůzy první světové války. Jednotlivé části z dřívějšího vybavení místnosti číslo třicet, která byla do roku 1977 známá jako orientální salón, bylo použito pro místnosti číslo třicet jedna a třicet dva.

Výstavní činnost muzea byla realizována až v posledním čtvrtletí roku po skončení vlastní sezóny. Tento termín umožnil zvýšit návštěvnost muzea za celý rok. Od prosince byly otevřeny tři výstavy zároveň. Historie velkomeziříčského muzea, Tisky Šaškovy tiskárny a Loutky žáků Lidové školy umění. Výstavy navštívilo 480 osob.¹²¹ Muzeum se dle plánu na rok 1978 podílelo na oslavách 30. výročí Vítězného února.

V roce 1977 navštívilo expozice a výstavy muzea 4561 návštěvníků. Příčinou poklesu proti roku 1976 bylo především dlouhodobé přerušení hlavní přístupové cesty do muzea v průběhu asanace a stavební úpravy komunikací ve městě, a také dále přenesení výtvarných výstav do prostor nového JKP.

8.2 Muzeum silnic a dálnic ve Velkém Meziříčí

Muzeum se na konci sedmdesátých let ocitlo v krizi, a jako při každé takové krizi se hledá, jak se z ní dostat. Tím se začíná pro muzeum ve Velkém Meziříčí psát nová kapitola, zcela jiná než všechny předchozí. V souvislosti s procesem racionalizace práce muzeí totiž vyvstala otázka další činnosti velkomeziříčského muzea vůbec. Možnosti byly dvě. První z nich byla možnost zřízení specializovaného muzea. Tou druhou variantou byla prostá integrace v OVM.¹²²

Samotní pracovníci muzea měli největší zájem o možnost první, a tak se od roku 1978 poprvé začíná mluvit o budoucnosti muzea a jeho novém zaměření na dálniční a silniční tematiku a zbudování expozičního oddělení dálnice

¹²¹ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1977, strojopis (nečíslováno).

¹²² Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1980, strojopis (nečíslováno).

ve velkomeziříském muzeu. Během předběžných jednání a konzultací se ukázalo, že záležitost by přesáhla rámec pouhé expoziční činnosti, a že by bylo třeba v souladu s novou organizací muzejní sítě řešit tematiku jako úplně novou součást koncepce muzea ve Velkém Meziříčí. Tyto otázky byly souběžně konzultovány s metodicko muzeologickým oddělením Moravského muzea v Brně a ředitelství dálnic v Praze. V souladu s dobou a s nároky, které na činnost muzeí byly kladeny se tak tedy začalo mluvit o tom, že ve Velkém Meziříčí by se mohlo vybudovat nové dokumentační a informační středisko, jak se v záznamech píše, sloužící širším než kulturním účelům a vybudovat tak fakticky jakési muzeum dálnice.

Jednu z prvních sbírek materiálu pro tuto novou budoucnost muzea bylo sesbírání dokumentace stavby dálnice ve Velkém Meziříčí, kde byly získány fotografické a technické materiály a také došlo k dohodě o převzetí rozsáhlého materiálu o dálniční výstavbě v ČSSR z pražského střediska.¹²³

K záměru specializovaného muzea dálnic byl v roce 1979 zpracován koncepční návrh, jenž se stal předmětem dalšího jednání stranických a státních orgánů v roce 1980. Po souhlasu s celkovou koncepcí se začalo s budováním muzejního, informačního a studijního centra ve Velkém Meziříčí, zabývajícího se dálniční problematikou a bylo přikročeno ve spolupráci s Ředitelstvím dálnic Praha ke zřízení dálničního archivu.

Další etapou realizace projektů dálničního muzea se stala instalace muzejní výstavy a expozice. Nejprve se rozhodlo o vybudování dlouhodobé výstavy, která měla být otevřena u příležitosti dokončení hlavního dálničního tahu Praha - Brno - Bratislava v listopadu 1980. Výstava se měla stát zárodkem expozice, postihující plně sledovanou problematiku.¹²⁴

¹²³ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1978, strojopis (nečíslováno).

¹²⁴ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1980, strojopis (nečíslováno).

8.3 Návrh Dálničního muzea ČSSR ve Velkém Meziříčí

V návrhu na národní muzeum ve Velkém Meziříčí se následně zmiňuje, proč zrovna takovéto muzeum bylo nezbytné a důležité.

Hlavní vzor mělo muzeum v tak zvaných pokrokových muzeích, která se v té době budovala. Ta měla reagovat na pokrok společnosti a odrážet a dokumentovat její přeměny. Jako klasický vzor pro činnost těchto institucí a potřebu jejich vzniku se uvádělo Sovětské muzeum revoluce nebo Muzeum kosmonautiky.

U nás měl být jedním z pokroků společnosti, který byl hoděn samostatného pokrokového muzea, vývoj komunikací projevující se hlavně u nás výstavbou dálnic. Dálnice byly i důležité téma, projednávané se na XV. sjezdu KSČ. Ten zdůraznil nutnost modernizace silniční sítě a uložil zaměřit se na souvislou přestavbu důležitých silničních tahů, výstavbou a rekonstrukcí mostů a postupné odstraňování úzkých míst a úrovněového křížení se železnicí na frekventovaných komunikacích. Také nutnost pokračovat ve výstavbě dálnic a uvést do provozu ucelený dálniční tah Praha - Brno - Bratislava v návaznosti na budování základních tahů dálnice a vybrané silniční sítě zahájit výstavbu dálničních výjezdů z některých velkých měst a jejich objezdů.

Toto pokrokové muzeum mělo vznikat ještě v procesu budování samotných komunikací, aby jevy spojené s výstavbou dálnice mohlo jednak dokumentovat a jednak šířit jejich poslání ve společnosti. Tyto skutečnosti měly významně přispět k dalšímu zainteresování co nejširší veřejnosti na plnění tohoto celospolečenského úkolu, tedy rozvoji komunikačního a dálničního systému.

V Československu v té době žádná instituce zabývající se komplexně danou problematikou neexistovala a stávající zařízení podobného typu byla technická muzea a podnikové archivy, které sledovaly jen některé aspekty. V návrhu se poté píše: *“komplexní pojetí dialektických vztahů dokumentace a komunikace je základnou, z níž vychází současné progresivní muzejní práce, založená na marxisticko-leninské teorii a socialistické společenské praxi. Vychází zde tedy objektivní potřeba zřízení nového specializovaného muzea diktované společenskou objednávkou.* Muzeum mělo tedy sledovat problematiku dálnic v její úplnosti. Nemělo jít jen o zbudování specializované expozice výstavby dálnic, či o umístění dálničního dokumentačního materiálu, ale o zbudování dokumentačního a informačního střediska. V oblasti dokumentace měla

práce zařízení zahrnovat historii budování dálničního systému, dokumentaci projekce výstavby a provozu dálnice, zvláště trasy Praha- Brno-Bratislava, ale výhledově i tras dalších. Dokumentována měla být technická stránka výstavby mostů, ale rovnocennou součástí mělo však být podchycení jejího společenského a ekonomického dosahu. Tedy například zachytit vliv dálniční sítě na životní prostředí, na život obcí, a sledovat její vliv na rozvoj turistiky, vnitrostátní a mezinárodní dopravu.

Takto shromážděvaných materiálů mělo být využíváno v mnohostranných formách. Její stěžejní složku měla tvořit stálá muzejní expozice doplňovaná časově omezenými tematickými výstavami. Expozice měla postihnout historii výstavby dálnice v ČSSR, zejména hlavní trasy Praha-Brno-Bratislava, mimo jiné s dominantou mostu ve Velkém Meziříčí, dále technologii výstavby a prezentovat úspěchy organizací i pracovníků zapojených do socialistického soutěžení. Tím počinem měla zpětně kladně ovlivňovat proces výstavby dalších dálničních tahů a masově přibližovat společenskou potřebu budování dálnic.

Za sídlo Muzea silnic bylo tedy vybráno Velké Meziříčí. Důležitou roli hrála i lokalizace muzea a jeho centrální poloha na hlavním dálničním tahu Praha-Brno-Bratislava. Ve Velkém Meziříčí se rovněž nachází nejvyšší soliterní dálniční stavba, most přes řeku Oslavu, dominující jak okolní krajině, tak celému dálničnímu tahu. Ve prospěch tohoto umístění hovořila i skutečnost, že ve městě již existovalo vlastivědné muzeum s vhodným prostředím a nově vznikající muzeum tak jen mohlo navázat na jeho existenci. Ale i oblast města Velkého Meziříčí mělo být typickým příkladem společenských změn vyvolaných existencí dálnice. Tedy: *„Dosavadní muzejní zařízení tak získá svůj vlastní nepochybný raison d’etre a jeho společenská funkce tím bude vysoce zhodnocena.“*

Zámek ve Velkém Meziříčí sám byl a stále je výrazným objektem poutajícím pozornost uživatelů dálnice a díky své pozici je z ní i snadno přístupný. I tato skutečnost byla brána jako příznivá a doufalo se, že by se projevila v návštěvnosti. Mohlo by tak dle plánu dojít k plnému využití výchovně vzdělávací funkce zařízení

a ve výsledném finančním efektu měla turistická atraktivnost zařízení znamenat významný přínos městu.¹²⁵

8.4. Budování nové koncepce muzea 1979 - 1985

S vidinou nové budoucnosti a nového zaměření muzea se jeho činnost po vytvoření návrhu věnovala ve své sbírkotvorné činnosti a ve svých plánech a krocích tomu, aby se mohlo toto nové „pokrokové“ muzeum stát realitou. K tomu, aby mohlo dojít ke vzniku muzea, musely se podniknout kroky převážně v dokumentaci, ochraně vytvořených sbírek a následném využití sbírek. I přesto muzeum nikdy plně nezanevřelo na ostatní činnosti a témata, kterým se věnovalo do té doby. Ono Muzeum silnic a dálnic ve skutečnosti nikdy za celou dobu své existence nebylo plně věnované jen tématice silnic a dálnic a vždy existovaly i expozice zabývající se jinými převážně regionálními tématy.

K rozšíření sbírky regionálního charakteru došlo již na začátku roku 1979, kdy muzeum získalo bohatou pozůstalost Karla Stojana,¹²⁶ zahrnující nejruznější materiály fotografické, výstřižky, poznámky, zápisky a důležité dokumenty z oblasti kulturní historie města. Také bylo během roku uskutečněno na sedmnáct rozsáhlejších akvizitačních akcí, které obsahovaly rozsáhlý materiál o dění ve městě. Jednalo se především o historické výrobní nástroje jako tkalcovský stav, předměty ze ševcovské dílny, ale i obrazy k doplnění zámeckého mobiliáře, historické pohlednice z Meziříčska, předměty z majetku Vladimíra Čecha, doklady o činnosti velkomeziříčského Hlaholu, rukopisy skladatele a varhaníka Svobody, regionální tisky a mnoho dalších. Na nákup těchto akvizic bylo vydáno 33 tisíc Kčs.

Také se věnovalo práci v oblasti dokumentace zemědělské výroby, která měla jako cíl vytvoření expozice, dokládající socializaci zemědělství v regionu. Zajistili k tomu základní dokumenty týkající se historie několika JZD a ty měly sloužit jako základní materiál k explikaci látky. Jako problém se ale ukázal technický materiál pro svou hmotnost.

¹²⁵ Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, zřizovací spisy MSD, 1979-1984, inv. číslo 14, Návrh: Dálničného muzea, Brno 1979, strojopis, s. 1-10.

¹²⁶ Rodák z Velkého Meziříčí, amatérský fotograf.

Pro dokumentaci stavby dálnice ve Velkém Meziříčí, která byla jednou z prvních dokumentací týkající se nového zaměření byly získány fotografické a technické materiály. Došlo také k dohodě o převzetí rozsáhlého materiálu o dálniční výstavbě v ČSSR z pražského střediska.

Muzeum se také zabývalo zpracováním projektu na konzervační pracoviště přímo v prostorách muzea, které mělo sloužit konzervačním účelům v rámci celé okresní sítě. Již dříve k tomu byly podniknuty první kroky jako předání podkladů a provedení základních stavebních úprav. Bohužel kvůli finančním možnostem muzea nebylo prozatím možné pracoviště vytvořit.

Nejnezbytnější konzervační práce tak zajišťovali pro muzeum dva dobrovolní spolupracovníci, kteří v uplynulých letech absolvovali konzervátorský kurz při Moravském muzeu v Brně.¹²⁷

I výstavní činnost muzea byla nadále realizována obdobně jako v letech předchozích. V roce 1979 se uskutečnila výstava Obrazy Vysočiny od vývarníka Vladimíra Kučery ve dnech od 16. září do 7. října. Muzeum také uspořádalo dalších jedenáct akcí. Z nich sedm bylo přednášek s celkovou návštěvností 938 osob. Přednášky měly většinou regionální tematiku, která se týkala historie Velkého Meziříčí v různých obdobích. Jednalo se například o večer k příležitosti edice knížky místního autora Stanislava Vodičky, slavnostní matiné na počest 100. výročí narození fyzika Františka Závisky, večer staré hudby a soutěžní večer k výročí VŘSR. Akce byly pořádány ve spolupráci s JKP¹²⁸, JČCMF¹²⁹, Karlovou univerzitou, SSM¹³⁰ a odborem pro občanské náležitosti ve Velkém Meziříčí.

Expozice muzea byly v roce 1979 otevřeny od 1. května do 31. října denně mimo pondělí, od 9:00 do 12:00 a od 14:00 do 18:00. Ve stejnou denní dobu byly otevřeny i výstavy. K provozu expozicí byli zajištěni dva průvodci a o sobotách

¹²⁷ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1978, strojopis (nečíslováno).

¹²⁸ Jednotný klub pracujících.

¹²⁹ Jednato českých matematiků a fyziků.

¹³⁰ Socialistický svaz mládeže.

a nedělích navíc jeden dozorce. Celková návštěvnost expozic a výstav byla 7447 osob.¹³¹

Rok 1980 vytvořil časově završení období pětiletého plánu a měl vytvořit potřebné předpoklady pro úspěšný nástup do pětiletky další. Stal se také mezníkem v činnosti velkomeziříčského muzea, když byla dokončena činnost muzea, započatá v předchozí etapě. Ta představovala přechod od rekonstrukce k fázi stabilizace a trvalému naplňování jednotlivých složek muzejní činnosti. Předchozí léta byla věnována převážně péči o stávající sbírky a kulturně výchovné činnosti a kromě toho pak i prostorové zajištění. První složka měla za úkol plnit základní muzejní dokumentační funkci, druhá pak trvale zakotvit činnost muzea v systému kulturních organizací města i okresu, v muzejní síti a v povědomí veřejnosti.

Během roku se stále projednávaly otázky o budoucí koncepci muzea. Jednání se stala důležitá pro jeho zařazení v muzejní síti okresu a i síti celostátní. Stále zde zůstávalo mnoho nevyřešených otázek. Například o definitivní podobě delimitace sbírek, vnitřní organizační struktury a uspořádání expozicí.

Během krátkého jednání všech zainteresovaných stran nebylo nalezeno konečné shodné stanovisko. Byly však učiněny základní kroky k ověření všech možností, jež se týkaly budoucnosti muzea. Do přípravy o budoucí podobě muzea se ovšem promítly požadavky všech zainteresovaných stran, kde se doufalo, že nakonec dojde ke konečnému sladění v jednotném plánu. V konečném řešení došlo toho roku k dovršení dvou základních linií, a to procesu integrace muzejní sítě v okrese Žďár nad Sázavou a vytvoření pracoviště, jehož profilace dálniční a silniční přesahuje její rámec. Obojí proces se zdál v mezích daných materiálně technickou základnou, kádry, teorií, muzejními pracemi a platnými normami i vývojovým trendem československého muzejnictví, řešitelný.

Prvním důležitým krokem, který se stal předstupněm budování dálničního muzea se stalo zřízení tak zvaného dálničního archivu. Ve smyslu perpektivy dalšího budoucího vývoje, byl tento archiv řešen smluvně tak, že jeho existence a fungování

¹³¹ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1979, strojopis (nečíslováno).

na zámku ve Velkém Meziříčí byla podmíněna vybudováním dálničního muzea, a to jako progresivního, dokumentačního a informačního centra.

Během roku byla také zbudována základní složka, kterou byla depozitární část, kde byla uložena část obsahující jednak materiály vzniklé činností Ředitelství dálnic Praha, ale i materiály dokumentující první pokusy o budování dálnic v Československu ve 30. letech.

Podle plánu muzea na rok 1980 začaly být navazovány kontakty s výrobními organizacemi a vědeckými institucemi pro přípravu prezentace dálniční problematiky v muzeu. Na základě odborných konzultací, především po zvážení časových, finančních, výrobních a akvizičních možností, bylo rozhodnuto prezentovat dálniční problematiku nejprve formou muzejní výstavy. Tato výstava dostala název D1 + D2.

Pořadateli výstavy se staly FMD,¹³² Ředitelství dálnic Praha, Riaditeľstvo dálnic Bratislava, ISGR,¹³³ VS o.p.¹³⁴ a MěstNV Velké Meziříčí. Svou podporu vyjádřily i jednotlivé podniky a závody, podílející se na stavbě dálnice, i další organizace a instituce jako Dopravní stavby Olomouc, Stavby silnic a železnic Praha, Doprastav Bratislava, Inžinierske stavby Košice, Pragoprojekt Praha, Vojenský projektový ústav Praha, Dopravoprojekt Brno a Bratislava, Výzkumný ústav dopravný Žilina, ČVUT Praha, VUT Brno, Ústav silničního hospodářství v Brně, dálniční oddělení Veřejné bezpečnosti a další. Pořadatelské organizace se na zřízení výstavy podílely peněžními prostředky, pracovníky či materiálem. Užití exponáty a technické vybavení zůstávaly ale v majetku jednotlivých organizací a o jejich trvalém předání do užívání muzea se uvažovalo až po jeho konečném zřízení.

S pracovníky velkomeziříčského muzea se na přípravě výstavy podíleli pracovníci Moravského muzea v Brně a řada odborníků z celé republiky. Výstavu kromě muzea realizovaly i Brněnské veletrhy a výstavy.

Výstava D1 + D2 se stala zvláště po organizační stránce tím skutečným ověřením nosnosti celého programu. Přípravě výstavy předcházela rozsáhlá sbírkotvorná činnost, která soustředila bohatý materiál z velmi širokého spektra, dokumentující sledovanou problematiku. Dokumenty představovaly výrobní profil,

¹³² Federální ministerstvo dopravy.

¹³³ Inžinierske staviteľstvo, generálne riaditeľstvo, Bratislava.

¹³⁴ Vojenské stavby, odloučené pracoviště.

historii, technické vybavení podniků podílejících se na výstavbě dálnice, ale také historii, součastnost a perspektivu dálniční výstavby u nás. Druhově se jednalo o materiál fotografický, projekční, výkresovou dokumentaci, písemné podklady, tištěné práce, knihy a publikace, pracovní modely, částečně o trojrozměrné předměty. Muzeum získalo ale i třeba hák jeřábu, s nímž byl sestaven dálniční most Vysočina ve Velkém Meziříčí. Zvláštní skupinu potom tvořily příspěvky pražské a brněnské techniky a brněnského pracoviště VÚD.¹³⁵

Pro výstavu D1 + D2 byly v muzeu vtipovány prostory v druhém poschodí. Sbírkový materiál z těchto místností, přilehlá chodba a vestibul byly zkontrolovány a materiál přemístěn do depozitářů v rámci průběžné inventarizaci. Samotná Výstava D1 + D2 byla pojatá jako příspěvek ke zhodnocení podílu jednotlivých stavebních podniků projekčních i výzkumných ústavů na přípravě realizace dálnice a jako příspěvek k poznání historie o vybudování dálnice u nás a k popularizaci náročnosti dohotovených úseků. Měla doplnit informace o průběhu stavby na vedlejších trasách a informace o dalších perspektivách dálničních komunikací u nás a v jiných socialistických zemích. Dle zápisu z toho roku: „*Nechtěla přitom být technokraticky zaměřeným pohledem, který by opomíjel tvůrčí přínos kolektivů a jednotlivců, naopak v nejrůznějších polohách přibližuje pracovní úsilí dělníků, techniků a celé naší společnosti při vlastní socialistické součastnosti.*

Kromě výstavy D1 + D2 uspořádalo muzeum v roce 1980 také výstavy Koncentrace a specializace zemědělské výroby, Polský politický plakát a 90 let prvních májů.¹³⁶

Od začátku dalšího roku 1981 se opět projednávaly otázky existence muzea, jeho funkce, zařízení a organizace. Jmenovitě se jimi zabývala dvě jednání zainteresovaných orgánů a organizací 3. dubna a 9. června 1981. Na základě dohody z těchto jednání byl vypracován návrh na zřízení muzea silnic a dálnic ČSSR ve Velkém Meziříčí. Ten byl později projednán a schválen na poradě federálního ministra dopravy s ministry vnitra ČSR a SSR, a jimi dále postoupen se žádostí o zařazení do jednotné sítě muzeí a galerií ČSR ministerstvu kultury ČSR.

¹³⁵ Výzkumný ústav dopravy.

¹³⁶ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1980, strojepis (nečíslováno).

Rada MěstNV Velké Meziříčí se uvedenou problematikou zabývala na své schůzi 22. června 1981, kde přijela usnesení, ve kterém MěstNV Velké Meziříčí ve smyslu participace na rozvoji muzea posílilo jeho materiálně technickou základnu uvolněním a přidělením prostor ve vedlejším traktu zámku ve Velkém Meziříčí.

V uvedeném roce bylo muzeum zpřístupněno i v zimním období, a to z důvodu stále probíhající výstavy D1 + D2, která měla spíš expoziční charakter. Do konce toho roku 1980 ji navštívilo 1063 osob a na počátku sezóny 1981 pak dalších 979 osob.

Kromě této expozice zpřístupnilo muzeum v sezóně od 1. května do 31. října 1981 rovněž regionální historické i přírodovědné oddělení a mezi nimi i reinstalované historické oddělení řemesel. Od července bylo kromě toho umožněno otevření výstavy Československý svaz požární ochrany, jenž byla instalovaná při příležitosti 110 let požární ochrany ve Velkém Meziříčí, ale také v posezónním období byla otevřena putovní výstava Významné mezníky v historii strany, připravená OVM Žďár nad Sázavou. Ve Velkém Meziříčí byla rozšířena o místní aktuality se vztahem k budování socialismu a památkám na generála Ludvíka Svobodu. Muzeum se i nadále podílelo na přípravě řady dalších akcí mimo vlastní prostory. V návaznosti na pracovní úsilí roku 1980 vydalo muzeum studii Jaromína Kotíka, Květen 1945 ve Velkém Meziříčí. Vedle uvedeného edičního počínu pokračovalo muzeum, ve spolupráci s JKP ROH Vysočina ve Velkém Meziříčí na vydání regionálně historických materiálů v kulturním zpravodaji.

Muzeum v roce 1981 prokázalo návštěvnost 26033 osob. Toto číslo se vzhledem k návštěvnosti, kterou vykazovalo v minulých letech zdálo až nemožné. Do Velkého Meziříčí se ovšem sjížděly školy a zájezdy z celé republiky, aby se na novou výstavu podívaly. K propagaci muzejní práce nejspíš přispěla i zasedání státních a mezinárodních organizací v muzeu, stejně jako návštěva odborníků technického, sdělovacího nebo muzejního zaměření. Muzeum se podílo i na organizaci masových zasedání ČÚVSS a pobočky ČSS Hradec Králové. K místní propagaci muzea sloužila trvale zapůjčená výloha na náměstí a nově zhotovená vitrína ve vestibulu MěstNV.¹³⁷

¹³⁷ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1981, strojopis (nečíslováno).

Počátkem následujícího roku se stalo to, proti čemu pracovníci muzea bojovali vytvářením nové koncepce muzea. Muzeum bylo organizačně začleněno jako součást OM Žďár nad Sázavou. Tento krok byl učiněn v souladu s dřívějším usnesením rady Okresního národního výboru ve Žďáře. Pracovníci muzea však vzhledem k jim viděnému perspektivnímu řešení problematiky považovali tento čin krokem zpět. Muzeum se proto nevzdávalo a stále pokračovalo v naplnění své nové koncepce.

V souvislosti s nároky na právní řešení problematiky byly projednávány rovněž dílčí otázky, zejména ohledně provozu výstavy D1 + D2 a úhrady finančních nákladů na ni. Ty byly završeny dohodou mezi Okresní komisí Okresního národního výboru Žďár nad Sázavou a Ředitelstvím dálnic Praha v červenci 1982. Organizační problematika muzea byla dále řešena jednáním státních orgánů a organizací zainteresovaných na výstavbě muzea silnic a dálnic.

V návaznosti na otevření tří dálničních úseků v roce 1982 byl zajištěn základní dokumentační materiál potřebný k tomu, aby mohl být také prezentován na výstavě D1 + D2, dále byly dohodnuty materiály potřebné k rozšíření a automatizaci prezentačních složek.

Muzeum bylo zpřístupněno opět i v zimním období. Návštěvnost zůstávala stále vysoká a do konce roku 1982 čítala 21 938 osob. V únoru byla poté základní část výstavy D1 + D2 zapůjčena na mezinárodní výstavu Autoprogres 1982, kde ji navštívilo 46 tisíc osob.

K propagaci muzea přispěly televizní a rozhlasové pořady jako Den v pohybu a Silnice šedivá určené k celostátnímu a krajovému vysílání. Během roku rozšířilo muzeum propagační výstavní výlohy. Kromě jedné na náměstí, došlo dohodou se soukromníkem k používání další na hlavním přístupu do centra města.¹³⁸

Sbírkotvorná činnost se zabývala i jinými tématy než silničními a tak od soukromého sběratele byla toho roku zakoupena kolekce minerálů čítající sto čtrnáct kusů. Ten byl použit k doplnění stávajících sbírek, utříděn, evidován a začleněn. K dokumentaci oddělení druhé světové války byly zajištěny fotografické doplňky a dokladový materiál trojrozměrné povahy z Velkého Meziříčí.

¹³⁸ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1982, strojopis (nečíslováno).

V novém roce 1983 se základním faktorem ovlivňující činnost muzea stal stav pracovních sil. Nejvážnějším nedostatkem se stal výpadek odborných pracovních sil. Ten byl dán jednak neplánovaným zařazením jednoho odborného pracovníka na celoměsíční školení v KPS¹³⁹ v Brně, a dále pak nedořešením nástupu nového pracovníka během závěrečného čtvrtletí roku. Pracoviště přitom řešilo úkoly, jež byly přímo závislé na spoluúčasti externistů, specialistů v oboru vojenství, mineralogie a chyběl nadále i konzervátor. Vedle toho bylo třeba brát v úvahu potřebu pracovních vazeb na pověřené pracovníky resortů pozemních komunikací, na pracovníky a organizace, s nimiž bylo přistoupeno k rekonstrukci objektu, konečně na řešení požadavků a kontrolu pracovníků a skupin jednotlivých dodavatelů při konkrétních stavebních pracích.

Hlavním úkolem muzea na úseku práce se sbírkami byla rozsáhlá inventarizace, prováděná v důsledku změny správce depozitáře, který odešel do důchodu. Při této práci byla využita pomoc externích spolupracovníků. Do poloviny září 1983 byla předána podstatná část základních sbírek, sbírkových materiálů, depozitářů, vybavení a případně průvodní dokumentace.

Akviziční činnost muzea byla opět zaměřena především na oblast dokumentace současnosti i historie výstavby a funkce pozemních komunikací, speciálně silnic, s tím, že měl vlastní sběr materiálu být v první fázi určen k využití při plánované výstavě v roce 1985, kdy v dalším období na základě ohlasu výstavy měl být vytvořen materiálně technický základ pro expozici. Tento úkol byl zajištěn kooperací s ÚSH,¹⁴⁰ pobočka Brno. Základním krokem ke kooperaci na Slovensku bylo získání kontaktu s Ústavem cestného hospodárstva a dopravy Bratislava. V rámci Čech byl navázán kontakt se sto osmdesáti organizacemi.

Kromě toho se muzeum snažilo získat materiál a dokumentaci potřebnou pro další výstavní činnost plánovanou v roce 1985. Muzeum totiž plánovalo výstavu ke 100. výročí železnic ve Velkém Meziříčí, ale zabývalo se i možností výstavního využití sbírek, které měly dokládat vývoj gastronomie.

¹³⁹ Krajská památková správa.

¹⁴⁰ Ústav silničního hospodářství.

Verejný provoz muzea, expozice a výstavy byly realizovány po celý rok s důrazem na hlavní sezónu. Počet expozic, kterých bylo dříve sedm, byl rozšířen o výstavu zbraní z muzejních sbírek, otevřenou u příležitosti Mezinárodního dne muzeí jako součást oslav 775. výročí města Velké Meziříčí. Rovněž se rozšířil rozsah služeb, když muzeum začalo s promítáním filmů s dálniční a silniční tematikou. Celkově byly filmy promítány toho roku více než sto třicet čtyři krát.

Výkladem a obsahem informací patřil veřejný provoz muzea k nejnáročnějším v dlouhém časovém období. Muzeum mělo jádro návštěvníků v zájemcích o problematiku výstavy D1 + D2, spíše z mimolokální veřejnosti. Ta místní spíše navštívila Výstavu zranění pořádanou také toho roku muzeum.

Muzeum se podílelo na dalších výstavních akcích ve městě, jejichž pořadatelé byli JKP a ROH Vysočina a Střední hotelová škola Světlá. Podíl muzea byl dán výběrem materiálu z vlastních sbírek, scénaristickou prací i organizací. Jednotlivé akce byly Od Února k dnešku, Minulost a současnost Velkého Meziříčí ve fotografii, Gastroden Střední hotelové školy a Ze sbírek Oblastní galerie Vysočiny. Na dalších výstavních činnostech se muzeum podílelo výběrem exponátů pro výstavu Modré dálky a ozubená kola, konanou FMD v Praze, ale dále i přípravou dvou vernisáží amatérských výtvarných výstav. Vedle těchto akcí se muzeum scénaristicky podílelo na přípravě sítě tradic města Velkého Meziříčí v prostorách MěstNV, s jejímž otevřením se počítalo v roce 1984. K mezinárodnímu dni muzeí byl realizován i Den otevřených dveří a návazně vystoupení skupiny historického šermu jako doplněk výstavy zbraní a součást oslav města. Pro svou atraktivnost byl historický šerm reprízován na konci letní sezóny.

K nejrozsáhlejším úkolům muzea patřily v roce 1983 stavební práce, údržba a projekční příprava zaměřená na rekonstrukci objektu a zámeckého parku. Finanční náklady na ně přesáhly 600 tisíc Kčs.¹⁴¹

Návštěvnost muzea toho roku činila 16269 osob. Po připočtení osob, které se zúčastnily promítání filmů s dálniční a regionální problematikou, byl souhrn 20 289.¹⁴²

¹⁴¹ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1983, strojopis (nečíslováno).

Následující rok 1984 se muzeum podílelo na vypracování podkladů pro novelizaci statutu Okresního muzea. Statut byl následným usnesením rady Okresního národního výboru 12. července 1984 upraven a na základě tohoto usnesení už jen zbývalo oficiálně vyhlásit nový název muzea. Od roku 1984 se stalo Muzeem silnic a dálnic ve Velkém Meziříčí.

S novým oficiálním názvem, tak mohlo nadále spolupracovat s institucemi v oblasti pozemních komunikací. Tato činnost se promítla do většiny úseků muzea. Vedle již tradiční spolupráce s Ředitelstvím dálnic Praha, které pomáhalo zajišťovat veřejný provoz muzea, stejně jako Říaditel'stvo dálnic Bratislava, dodávaly materiály potřebné k doplnění dokumentace o výstavbě nových dálničních tahů. Historickou dokumentaci poskytlo zejména ÚSH, pracoviště Brno. Společně se tak podílely na akviziční činnosti muzea.

Kromě toho byl zpracováván tezaurus, pořizována výkresová dokumentace, a fotodokumentace. Konaly se přednášky, výstavní činnost, muzeum se vybavovalo technickým zařízením, došlo k zabezpečení dopravy na služebních cestách, provozu zařízení a ekonomickému krytí některých nákladů.

S tím jak rostla návštěvnost muzea rostla i potřeba zajistit pro tuto oblast práce nejméně jednu další stálou odbornou pracovní sílu. Plánovaný evidovaný počet pracovníků přepočtený na rok 1984 byl šest, z toho měli být tři odborní pracovníci, dělnická povolání 2,5 úvazku a provozní 0,5 úvazku. Aby se aspoň částečně muzeu ulevilo byla na sezónní měsíce prostřednictvím Ředitelství dálnic Praha zajištěna jedna provozní průvodcovská pracovní síla. Od 15. srpna pak byla muzeu k dispozici navíc jedna další odborná pracovní síla navíc, což umožnilo lépe řešit jak problematiku odborné činnosti, tak provozu. Na konci roku bylo možné z rezerv hradit další odbornou pracovní sílu, takže bylo možné řešit některé problémy dokumentace, jejichž realizace se původně předpokládala až v roce 1985.

Došlo i k nutné generální rekonstrukci objektu. Vedle již částečně realizované rekonstrukce hlavní zámecké budovy a zámeckého parku před dálničním mostem probíhaly i zaměřovací práce a stavebně historický průzkum, který navázal

¹⁴² Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, strojopis, zpráva o činnosti za rok 1984, strojopis (nečíslováno).

na již realizovaný geologický průzkum. Značného rozsahu doznala právě obnova zámeckého parku, kterého se dotkla asanace náletů, nemocných dřevin a oplocení. Zámecký park však byl během těchto prací těžce, snad až z 50% postižen větrnou smrští z 12. na 13. července 1984, takže tempo rekonstrukce se nezbytně zpomalilo a spíše se zaměřilo na likvidaci následků škod jako odstranění polomů, vytěžování a terénní úpravu. Rekonstrukce zámeckého parku byla zajištěna prostředky MěstNV ve výši téměř 400 tisíc Kčs.

V gotické arkádě hlavní zámecké budovy byly odkryty a zpevněny nástěnné malby. V následujícím roce 1985 se plánovalo i odkrytí a ošetření stropu a v roce 1986 celková rekonstrukce.

I nadále se pokračovalo se sbíráním dokumentace o historii výstavby železnice Studenec - Velké Meziříčí - Křižanov, k blížícím se oslavám sta let od stavby první části železnice. Zajištěny byly především písemné materiály, které se zabývaly vzpomínky pamětníků na stavbu dráhy.

Z dokumentace Ředitelství dálnic Praha muzeum získalo v průběhu roku třicet osm filmů. Jednalo se o důležitý, v té době již skoro jinak nedostupný, dokladový materiál. Vedle toho Ředitelství dálnic Praha a Ředitelství dálnic Bratislava průběžně předávaly muzeu materiály potřebné k prezentování výstavby dálničních tahů navazující na D1 a D2. Okresní správa silnic Semily předala muzeu k expozičnímu využití sněhovou a písečnou frézu z roku 1941, aby je mohlo muzeum využít muselo dojít k nutné opravě a konzervačnímu ošetření před konečným umístěním v exteriéru. Také byla zajištěna fotodokumentace Moráňského hřbitova¹⁴³ z počátku 50.let. Také stále docházelo k dokumentaci gastronomie a její historie pro výstavu, která byla toho roku realizovaná ve spolupráci se Střední hotelovou školou ve Velkém Meziříčí. Ta byla zajištěna především formou zapůjčky od sběratele a kuchaře Zdeňka Matuly. Mimo to uspořádalo muzeum výstavu Krása lastur. Jednalo se o tématickou výstavu z muzejních sbírek a byla realizována s pomocí externích spolupracovníků muzea a dobrovolníků. Navštívilo ji 9274 osob a těšila se tak značnému zájmu. Muzeum se také podílelo na výstavě Ozubená kola a modré dálky, pořádané Federálním

¹⁴³ Starý hřbitov ve Velkém Meziříčí.

ministerstvem dopravy a příslušnými odborovými svazy. Výstava byla pořádána v říjnu 1984 v Praze u Hybernů.

V roce 1984 zpřístupnilo muzeum expozice v nezměněném rozsahu. Bylo to jednak oddělení regionální s expozicemi Národní obrození ve Velkém Meziříčí, Okupace, odboj a osvobození, dílo Zdenky Vorlové Vlčkové, zámecké expozice, tématická výstava keramiky, historie požární ochrany ve Velkém Meziříčí, depozitáře přírodnin, ale samozřejmě i specializovaná dlouhodobá výstava D1+D2 o budování dálnice Praha-Brno-Bratislava. Součástí služeb pro veřejnost byl i výklad průvodců pro hromadné návštěvy a nadále byla možnost promítání filmů se silniční tematikou.

Propagace muzea byla realizována inzercí v Krajském zpravodaji, rozesíláním propagačních materiálů po školách, pionýrských táborech, zasíláním pozvánek na výstavy, instalací výlohy na náměstí, propagací na nádraží ve Studenci a příspěvky do novin. Před sezónou byly opraveny muzejní poutače na důležitých křižovatkách a přístupech.

Expozice a výstavy byly otevřeny od 1. května do 31. října denně, mimo pondělí od 9:00 - 12:00 hodin a od 13.00-17:00. Pro hromadné ohlášené návštěvy byly umožněny přístupy i v mimo sezónu. Návštěvnost byla stále vysoká a toho roku dosáhla celkem 17 169 osob.

Muzeum se bohužel potýkalo se ztíženými podmínky provozu. Tomu dosvědčuje i to, že v roce 1984 došlo ke dříve neobvyklým trestným činům, opakovaným poškozováním sbírkových předmětů a krádeží.¹⁴⁴

¹⁴⁴ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1984, strojopis (nečíslováno).

8.5. Činnost muzea v období 1985 – 1989

Na začátku roku 1985 došlo k nástupu nových pracovníků, kteří museli být řádně proškoleni v problematice Muzea silnic a dálnic, protože se této oblasti nikdy nevěnovali.¹⁴⁵

Během roku pak uspořádalo muzeum několik přednášek. První z nich byla Osvobození Československa Rudou armádou a květen 1945 ve Velkém Meziříčí, dále Ludvík Svoboda 90. výročí narození, a také Muzeum silnic a dálnic a jeho místo v systému dokumentace současnosti, Kulturně výchovná činnost a Ministerstvo školství výchovy a vzdělávání.

Výstavy pořádané toho roku byly pořádala Vysočina a Výtvarná skupina JKP. Společně s JKP a Knihou¹⁴⁶ se konala výstava Stanislav Vodička, k nedožitým 75. narozeninám a také se muzeum podílelo na oblastní výstavě filatelie ke 40. výročí osvobození. Došlo i k oslavám 100. výročí železnice Velké Meziříčí - Studenec, ke kterému se muzeu podařilo sesbírat četný materiál a také oslavám 200. výročí poštovních spojů ve Velkém Meziříčí.

Výstava D1 + D2 byla rozšířena a inovována o sekvence z výstavy Ozubená kola a modré dálky a exponáty z nově otevíraných úseků dálnice.

Ke sbírkám a předmětům získaných toho roku muzeum patřila významná kolekce modelu mostů a dalších komunikací, a dále soubor vazeb Stanislava Vodičky, doplňující tak předchozí sbírky.¹⁴⁷

V roce 1985 došlo ke slavnostnímu otevření Pamětní síň Muzea silnic a dálnic ve Velké Bíteši, o jejímž vytvoření se dlouho před uvedením mluvilo. Muzeum ve Velké Bíteši se tak na několik let stalo dislokovaným pracovištěm muzea ve Velkém

¹⁴⁵ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, Okresní muzeum ve Žďáře nad Sázavou, Redukovaný plán práce výstavby Muzea silnic a dálnic ze dne 26.2.1985, strojopis (nečíslováno).

¹⁴⁶ Bývalá prodejna knih na náměstí.

¹⁴⁷ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1985, strojopis (nečíslováno).

Meziříčí.¹⁴⁸ Toto spojení vydrželo do roku 1992, kdy se muzeum ve Velké Bíteši od Meziříčského osamostatnilo.

Během následujícího roku 1986 se situace v muzeu zásadně nezměnila a vše zůstávalo víceméně stejné jako předchozí rok. Do sbírek byly získány přírodovědné exponáty, především z ornitologie, předměty získané převodem z Druhé základní školy ve Velkém Meziříčí, nové modely mostů, fotodokumentace historických mostů na území ČSSR, negativy, fotografie z regionu, strojopis, fotografie dokumentující nedokončenou práci na dálnici z doby okupace na Moravě a doklady o odboji na Velkomeziříčsku.

Výstavy, které se uskutečnily toho roku v muzeu byly Statečná krajina, Emanuel Ranný, Mosty v Československu, kde byly k vidění modely, kresby a fotodokumentace nejvýznamnějších mostních objektů, z díla k nedožitým 85. narozeninám Zdeňka Novotného, Petr Jedličky a jeho obrazy, kresby a plastiky, Knižní vazby Vladimíra Werla. Z kulturně výchovných akcí se uskutečnil Mezinárodní den muzeí, seminář Velké Meziříčí v Květnovém povstání českého lidu.

V roce 1987 se muzeum rozhodlo řešit havarijní situaci objektu a bylo započato s první etapou rekonstrukcí, týkající se hradební zdi, hladomorny a skalního masivu, na kterém stál zámek. Věnovalo se i údržbovým a adaptačním pracím, které zahrnují instalaci elektřiny, opravu klempířských prvků a krytiny, vodovodní instalaci, zednické a tesařské práce, jako komíny, podlahy, omítky a krovy, včetně vyklizecích prací. Rekonstruován byl i dřevěný krytý most v zámeckém parku.

Ve sbírkotvorné činnosti byla systematicky doplňována hlavně sbírka regionální, která se zaměřila na osobu Jana Čermáka, který byl velkomeziříčským rodákem a prvním českým pilotem s mezinárodní licencí. Snahou muzea bylo zajistit dostatek materiálů, aby mohlo připravit stálou expozici týkající se osoby Jana Čermáka. Stále se ovšem věnovalo doplňování sbírek se silniční a dálniční tematikou a tak došlo k doplnění o modely mostů, dokumentace mostu Žďákov, dokumenty silničních kongresů, technické a organizační materiály, studie Slovenské mosty, silniční techniku a součásti strojů, album východoslovenských mostů.

¹⁴⁸ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1986, strojopis (nečíslováno).

Samotná výstava mostů byla toho roku zapůjčena do Berlína na výstavu od 2. července. do 31. července 1987 a soubor modelů brněnských mostů byl poté zapůjčen pro výstavu v Brně, kterou vzhledlo přes 20 tisíc návštěvníků.

K výročí 70. VŘSR bylo realizováno sedm přednášek. Z toho tři ve Velkém Meziříčí a čtyři v dislokovaném pracovišti ve Velké Bíteši. Uspořádalo i šest přednášek na téma Vítězný únor, Mnichov katastrofa buržoazní republiky a její místo v dějinách, Odboj - okupace - osvobození Velkomeziříčska Rudou armádou.

V následujícím roce 1988 byl odvysílán pořad České televize o dálnici a dálničním muzeu a o Květnu 1945 ve Velkém Meziříčí.¹⁴⁹ Hlavně kvůli odvysílanému pořadu o muzeu silnic a dálnic si muzeum slibovalo propagaci a zvýšení návštěvnosti.

V roce 1988 se slavilo 40. výročí „Vítězného února“. Muzem tak mělo za úkol se této události ve své činnosti věnovat. Daný závazek se dařilo plnit především brigádnickou prací, instalací názorné agitace k Únoru a podílem na přípravě výstavy a přednáškovou činností k tématu.

Sbírkový materiál byl doplňován zejména o materiál z činnosti Federálního ministerstva dopravy. Byly získány mapy ČSR z ÚSH, mosty zničené za druhé světové války na Slovensku. Muzeum také pořídilo bibliografické lístky k tematice silnic a dálnic a dále byla pořizována evidence map z fondů SOA¹⁵⁰.

Pro nutnost oprav havarijního stavu objektu a také pro fungování muzea bylo ekonomické zajištění činnosti projednáno s ekonomkou Okresního muzea, které byly předneseny požadavky vzhledem k nedostatku finančních prostředků.¹⁵¹ Ministerstvo vnitra ČSR přispělo částkou 50 tisíc Kčs a při dalším jednání bylo dohodnuto do konce roku vyplatit dalších 50 tisíc Kčs, směřovaných na akvizice sbírek, případně na materiál expoziční činnosti.

I přes malé finanční možnosti se začal s prací na objektu, které zahrnovaly především úseky havarijního stavu jako byla hladomorna a bašta na zámeckých

¹⁴⁹ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, Plán ideologové a mas. pol. práce 1988, návrhy přednášek, strojopis (nečíslováno).

¹⁵⁰ Státní oblastní archive.

¹⁵¹ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za první čtvrtletí roku 1988, strojopis (nečíslováno).

schodech. Muselo dojít k nápravě jejich statiky, úpravě okolí a zastřešení. Provedena byla také oprava části klempířských prvků a likvidován havarijní stav kanalizace, hlavního vývodu z objektu.

Ze sbírkotvorné činnosti muzea na začátku toho roku stále docházelo k přípravě expozičního programu, který se měl věnovat Janu Čermákovi. K tomuto programu získalo hlavně diapozitivy. Výstava o Janu Čermákovi byla nakonec otevřena 16. června 1988. Na této výstavě byl zdůrazňován hlavně jako průkopník sportu a techniky.

Vlastní činností muzea byl pořízen soupis map ze Státního oblastního archivu Brno, či fotokopie mostu Bechyně. Regionální sbírky byly stále doplňovány o fotodokumentaci z asanací. Muzeum také zfotodokumentovalo otevření nové školy ve Velkém Meziříčí a získalo tři obrazy Jaroslava Vyskočila s tematikou povstání ve Velkém Meziříčí, když dvě od autora zakoupilo a jeden dostalo darem. Také se sbírky rozšířily o dva obrazy Zdenky Vorlové Vlčkové, které byly zakoupené ze starožitností v Praze.

Z výstav, které se toho roku uskutečnily se jednalo například o výstavu s názvem Rodný kraj. Návštěvnost muzea byla toho roku okolo 18 000 osob.¹⁵²

Hospodářství muzea mělo obecně sestupnou tendenci. To souviselo mimo jiné s neuzavřením rozpočtu OM na rok 1989, ale zvláště to mělo být výsledkem přístupu centra OM ke svým pobočkám. Částka, která byla předaná muzeu, byla vzápětí vyčerpaná a muzeum tak nutně potřebovalo další příspěvky získané především od Ministerstva vnitra ČSR.

Přesto se snažilo dále plnit opravy objektu. Byly provedeny výkopy v půdních prostorách pro průzkum dřevomorky, začala být vyměňována střešní krytina na hlavním objektu i na vedlejších objektech. Taktéž byl opraven rozvod vody v prvním patře muzea, elektroinstalace a rozvod ve vestibulu v přízemí, okna v expozičních prostorách a plot v předzámčí.

K největším získaným souborům roku 1989 patřily filmy ÚSH. Spolu s filmy Ředitelství dopravy, které již muzeum vlastnilo, tak vznikl obsáhlý soubor filmů

¹⁵² Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, strojopis (nečíslováno) zpráva o činnosti za rok 1988.

s dálniční a silniční tematikou. Muzeum se proto rozhodlo rekonstruovat starší promítačku, aby tyto filmy mohly nadále promítat a zakoupilo střížní jednotku pro video.

V roce 1989, ke 40. výročí Pionýrské organizace, byla umožněna Domem pionýrů a mládeže tematická výstava doplněná o výstavku modelů automobilů. Tato výstava se těšila značné návštěvnosti.

Výstava D1 + D2, která byla zbudována v roce 1980, byla stále průběžně doplňována, ale devět let po svém otevření potřebovala průběžnou obnovu a renovaci. Vedle modelů plánovalo muzeum k oživení expozice, která jinak užívala množství dvojrozměrného materiálu, využívat soudobých médií, ať již filmů, audiovize, ale i videotechniky.¹⁵³

Návštěvnost muzea překročila značně běžný průměr, když v roce 1989 mělo navštívit muzeum neuvěřitelných 31336 návštěvníků. Tuto návštěvnost samotné muzeum přičítalo hlavně dobré výstavní činnosti toho roku.¹⁵⁴

8.6. Muzeum po roce 1989

Již v prosinci roku 1989 byl předán Okresnímu národnímu výboru návrh na osamostatnění Muzea silnic a dálnic ve Velkém Meziříčí. K tomu došlo v první polovině roku 1990. Revoluce přinesla pro muzeum stejně jako celou společnost změny. Kromě dalšího směřování muzea se v roce 1995 potýkalo i se samostatným umístěním, když byl toho roku objekt zámku, kde muzeum sídlilo navrácen rodině Podstatských. Muzeum ovšem po dohodě zůstává v prostorách na zámku do dnešního dne.

Muzeum silnic a dálnic skončilo v roce 2002, kdy se z něj stalo Muzeum Velké Meziříčí. Silniční epizodu muzea dnes připomínají jen tři místnosti, ve kterých je uložena expozice Cestou necestou aneb Od cest k dálnicím. Dnes se věnuje muzeum především regionální historii a spravuje jej město Velké Meziříčí.

¹⁵³ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, strojopis (nečíslováno) zápis ze schůze muzejní rady MSD Velké Meziříčí, konané dne 22.6.1989.

¹⁵⁴ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, strojopis (nečíslováno) zpráva o činnosti za rok 1989.

9 Velkomeziříčtí muzejníci

Josef František Svoboda

Narodil se 11.2. 1874 v Moravských Budějovicích. Byl známým vlastivědným a kulturním pracovníkem a badatelem. Studoval na Gymnáziu v Třebíči a poté působil jako berní úředník v Novém Městě na Moravě a později ve Velkém Meziříčí. V roce 1925 odešel z Velkého Meziříčí do výslužby do Prahy. Zakládal, redigoval a vyplňoval krajinské listy, vydával příručky vzdělávacího a praktického obsahu. Všestranné vědomosti o svém kraji shrnul ve dvě monografie, Moravské Horácko a Žďárský okres. Byl spoluzakladatelem muzea v Novém Městě na Moravě a ve Velkém Meziříčí.

Od roku 1919 byl činným ve Svazu československých muzeí. Zde vznikly dvě jeho muzeologické práce, *Zásady českého muzejnictví* a návrh katalogu numismatických sbírek.

Byl také dlouholetým spolupracovníkem Národopisného i Zemědělského muzea v Praze, Národopisné společnosti československé. Zemřel 28. března 1946.¹⁵⁵

Karel Kořínek

Narodil se 29. 3. 1873 v Dobrušce. Jeho otec byl dělníkem v továrně na obuv. V Brně vystudoval klasické gymnázium a učitelský ústav. Jeho nastoupním místem byli Bory, poté se stal učitelem v Radostíně nad Oslavou, Rudě a ve Velké Bíteši. Od roku 1910 působil ve Velkém Meziříčí jako ředitel dívčí měšťanské školy. Už za svého působení v Borech se začal zajímat o sběr minerálů a později v tom pokračoval, když se v muzeu věnoval především mineralogické sbírce a ve 20. letech se stal jejím správcem v muzeu. Zemřel 8.2. 1945 ve Velkém Meziříčí.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Pamětní kniha, 1946, rukopis (nečíslováno).

¹⁵⁶ MIKULÁŠEK Bohuslav, *Muzeum ve Velkém Meziříčí. 1893 - 1993*, Velké Meziříčí: Muzeum silnic a dálnic Velké Meziříčí, 1993. s. 18.

Karel Janíček

Narodil se 5.1. 1883 ve Velkém Meziříčí. Nejprve byl zaměstnán v advokátní kanceláři. Od roku 1914 byl tajemník a vedoucím obecní spořitelny v Křižanově. V roce 1914 narukoval a z italské fronty se vrátil v roce 1918.

V roce 1923 se vrátil z Křižanova zpět do Velkého Meziříčí, kde nastoupil jako tajemník na městském úřadě. Od příchodu do Velkého Meziříčí v roce 1923 spolupracoval se Svobodou při budování muzea a současně vedl archiv. Po celý život se aktivně podílel na muzejní činnosti. Později, když byl zřízen okresní archiv se stal jeho vedoucím. Kromě své činnosti jako člen muzea a archivář se věnoval různým tématům regionálním, historickým, archeologickým, stavebním, rodovým apod. Z některých jeho prací lze uvést Velkomeziříčské zvony, Obecní účty ze 17. století, Kamenné památky, Brány městské, Historické obrázky, Školství, Hudební život ve městě aj.

Janíčková činnost se neomezila jen na zajišťování a zpracování písemností, podařilo se mu objevit a získat i významné hmotné doklady, například vzácná pozdně gotické kachle a jiné předměty pocházející z nálezů a vlastních Janíčkových výkopů. K materiálům pořizoval fotografickou dokumentaci, při jejichž zhotovování mu pomáhal a později zcela zajišťoval jeho syn Karel Janíček mladší. Zemřel 7.5. 1970 ve Velkém Meziříčí.¹⁵⁷

Karel Rosendorf

Narodil se v roce 1868 ve Velké Bíteši. Studoval Slovanské gymnázium v Brně a Právnickou fakultu v Praze, kterou absolvoval v roce 1894. Poté pracoval jako advokátní koncipient v Klatovech a v Kroměříži a v roce 1901 si otevřel advokátní kancelář ve Velkém Meziříčí. Byl členem řady spolků, zejména Sokola, jehož byl v letech 1906 až 1940 starostou. Od roku 1904 byl členem obecního zastupitelstva a v

¹⁵⁷Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, Fond A1, Historie muzea, strojopisy 1980 - 1988, inv. č. 13/3 Eva Dvořáková: Velkomeziříčští muzejníci 1981, s. 29-33.

letech 1915 až 1931 starostou města Velké Meziříčí. Stal se jedním ze zakladatelů týdeníku Velkomeziříčsko. Zemřel 19.7. 1940 ve Velkém Meziříčí.¹⁵⁸

Antonín Večeř

Narodil se 31.5. 1853 v Šilperku na Moravě. Po studiu na reálce v Litomyšli odešel do Prahy na Českou techniku. V době krize se nemohl uchytit jako tovární inženýr a proto se stal učitelem. Zpočátku působil na učitelském ústavu v Brně, poté roku 1878 přešel na hospodářskou školu do Velkého Meziříčí jako učitel technických předmětů. Oženil se s Marií Jelínkovou, dcerou velkomeziříčského továrníka Antonína Jelínka. V letech 1901 až 1919 byl členem městského zastupitelstva. Od roku 1918 do roku 1933 předsedou místní školní rady. Roku 1919 byl spoluzakladatelem časopisu Velkomeziříčsko. Vydal řadu odborných publikací zemědělsko-technických. Večeř rozvinul bohatou činnost počátkem devadesátých let, u příležitosti národopisných výstav. Byl vedoucí postavou Všeobecné krajské výstavy ve Velkém Meziříčí, konané v roce 1893 ve Velkém Meziříčí, členem ústředního výboru výstavního v Brně a v Praze. Spolupracoval na velkomeziříčské hospodářské výstavě roku 1924. Výstavě Horácka v roce 1938 se pro vysoký věk zúčastnil již v omezené míře. Večeř se stal faktickým zakladatelem muzea. Zemřel 14.2.1941 ve Velkém Meziříčí.¹⁵⁹

Josef Vlček

Narodil se 8.12.1880 v Březové nad Svitavou. Byl klasickým filologem a učitelem na školách ve Vyškově, Prostějově, Brně a Praze. V roce 1905 se seznámil s malířkou Zdenkou Vorlovou, rodačkou z Velkého Meziříčí a následující rok se s ní oženil. V roce 1938 poté, co odešel do penze se přestěhoval s manželkou zpět do Velkého Meziříčí, kde žil až do své smrti 10.8.1958. Byl členem kuratoria při zřízení

¹⁵⁸ HODEČEK 2008, s. 415.

¹⁵⁹ MIKULÁŠEK Bohuslav, *Muzeum ve Velkém Meziříčí. 1893–1993*, Velké Meziříčí: Muzeum silnic a dálnic Velké Meziříčí, 1993. s. 8-9.

a pořádání sbírek Krajinského muzea ve Velkém Meziříčí. Jeho zásluhou získalo muzeum sbírku keramiky a porcelánu.¹⁶⁰

Tomáš Dvořák

Narodil se 10. 10. 1890 v Novém Telečkově do zemědělské rodiny. V letech 1903 -1907 absolvoval čtyři třídy reálky ve Velkém Meziříčí a od roku 1907 učitelský ústav v Brně. Poté od roku 1922 působil jako odborný učitel na měšťanské škole ve Velkém Meziříčí a po roce 1938 i jako ředitel. V roce 1951 odešel do důchodu, ale práci v muzeu se věnoval nadále. V muzeu pracoval od roku 1922 jako jednatel muzejního sboru a od roku 1945 jako správce sbírek. Za 36 let svého působení v muzeu se staral o rozmnožení sbírek, jejich třídění, konzervaci a instalaci do jednotlivých oddělení. Muzejní sbor, přičleněný ke správě města, byl vždy na jednatelem a později správcem sbírek. Práci tuto konal bezplatně až do roku 1952, kdy dostával menší nepravidelnou odměnu a od roku 1954 odměnu dle odpracovaných hodin. V roce 1958 odešel po třicetišesti letech práce v muzeu do zaslouženého důchodu. Zemřel 12.10.1964 ve Velkém Meziříčí.¹⁶¹

Josef Šabacký

Narodil se 19.6. 1913 v Třebíči. Studoval na univerzitě v Brně. Ředitelem muzeu ve Velkém Meziříčí se stal 1.2. 1959, kdy byl pozván samotným Tomášem Dvořákem z Trutnova, kde v té době působil. V muzeu pracoval do srpna roku 1961 a poté odešel do muzea v Třebíči. Ve Velkém Meziříčí se věnoval především výtvarnému umění a pořádání výtvarného salónu. Sám poté v rámci výtvarného salónu vystavoval svoje obrazy, na kterých zachytil hlavně západní Moravu a Podkrkonoší. Vystavoval ale i v Třebíči, Znojmě, Trutnově a v Hradci Králové. Věnoval se též

¹⁶⁰ Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, Fond A1, Historie muzea, strojopisy 1980–1988, inv. č. 13/3 Eva Dvořáková: Velkomeziříčští muzejníci 1981, s. 25-29.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 32-35.

dějinám výtvarného umění, knižní ilustraci a drobné grafice.¹⁶² Často psal odborné články do regionálního tisku a rozhlasu, kde se zajímal mimo jiné i o ochranu přírody. Zemřel 11.1.1994 v Třebíči.¹⁶³

Marie Benešová

Narodila se 11.2. 1911 ve Předměřici nad Labem. Byla vlastivědnou a kulturní pracovnící. V první polovině 30. let studovala na Univerzitě Karlově v Praze. V letech 1937–1939 na pařížské Sorbonně. Od roku 1939 do roku 1950 pracovala v Československém rozhlase, poté v různých kulturních zařízeních v Karlových Varech, Praze

a v Jihlavě. Ve Velkém Meziříčí působila nejprve v Domě osvěty od roku 1957 do roku 1961, a poté deset let jako ředitelka muzea. Kromě příležitostných článků, které psala poté vydala i několik samostatných publikací. Latinská luteránská akademie ve Velkém Meziříčí, Františka Stránecká, Zámek a muzeum ve Velkém Meziříčí, Povídalo se u nás ve městě a Povídalo se u nás v okolí. Zemřela 17.7.1978 v Jihlavě.¹⁶⁴

Bohuslav Mikulášek

Narodil se 11. 12. 1945 v Teplicích v Čechách, kam se dočasně přestěhovala jeho matka z Velkého Meziříčí po smrti otce, který se stal jednou z obětí velkomeziříčské tragédie na konci války. V roce 1948 se ovšem přestěhovali zpět do Velkého Meziříčí, kde žili u jeho prarodičů. Po ukončení střední školy pokračoval ve studiu dějepisu a českého jazyka na Filozofické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Brně. Po ukončení studií se během let 1969–1971 věnoval pedagogické praxi na Základní škole v Mohelně. V letech 1978–1981 absolvoval postgraduální studium muzeologie v Brně. V roce 1971 se stal novým ředitelem muzea ve Velkém Meziříčí,

¹⁶²Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, spisy 1958 - 1962, sign. A, číslo inv. 1/8 Katalog k výstavě, strojopis (nečíslováno).

¹⁶³MIKULÁŠEK Bohuslav, *Muzeum ve Velkém Meziříčí. 1893 - 1993*, Velké Meziříčí: Muzeum silnic a dálnic Velké Meziříčí, 1993. s. 31.

¹⁶⁴Tamtéž, s. 33

kde setrval až do roku 1997. Po svém odchodu z Velkého Meziříčí od prosince 1997 až do posledních dnů svého života působil v Muzeu Vysočiny v Třebíči. Zemřel 28.3.2009 v Brně.¹⁶⁵

¹⁶⁵MIKULÁŠEK Bohuslav, *Kdybych mohl změnit historii, sborník statí*, Třebíč: Fond Třebíč 2011, ISBN:978-80-904789-0-9, s. 244.

Závěr

V této práci jsem se snažila o shrnutí celkové historie muzea od jeho počátků do roku 1989. Samotná práce pak sleduje historický vývoj a politické promítnutí do jeho činnosti.

V minulých dobách muselo muzeum čelit různým nepříjemnostem ať politickým, tak i problémům běžného chodu muzea.

Téma bakalářské práce je mi velmi blízké i z toho důvodu, že v něm sama pracuji. Ráda jsem se dozvěděla nové informace, o kterých jsem ještě donedávna nevěděla.

Jak jsem si na začátku předsevzala, pracovala jsem primárně s prameny uloženými v archivu muzea. Jednalo se často o nezařazený a nezpracovaný materiál.

Zvláštní kapitolou se stala ta o paní Marii Benešové, kdy z období jejího působení není znám žádný ucelený záznam činnosti. Právě tato část mě velmi mrzí, protože bych se ráda dozveděla více, jak o samotné činnosti muzea v té době, tak o paní Benešové, která jistě vedla velmi zajímavý život, ale v pozdějších archivních záznamech i v důsledku toho, že sama nic nezapisovala, se jí nejspíše neprávem křivdí.

Nejvíce známá kapitola muzea je ta, která se začala psát na konci sedmdesátých let. Z tohoto období je záznamů více, ovšem jedná se o text, ve kterém se promítla politika doby. Samotná činnost muzea v tomto období je značně ovlivněna okolnostmi doby.

Muzeum ve Velkém Meziříčí tak už nejspíš navždy zůstane malým muzeem a návštěvnost už asi nikdy nedosáhne čísel, kterých dosahovala v osmdesátých letech. To ovšem neznamená, že by odkaz muzea nebyl stále důležitý. Už jen z toho důvodu kolik lidské práce se za ním skrývá.

Archivní a jiné nevydané prameny

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Pamětní kniha 1921–1967, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1931, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1932, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1933, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1934, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1935, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, K výstavě obrazů malíře a krajináře Jakuba Ambrože ve Velkém Meziříčí, 1936, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1936, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1937, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1938, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1939, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1940, rukopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Pamětní kniha 1921 - 1967, zápis Zdenky Vorlové Vlčkovy, 12. června 1941, rukopis (nečíslované).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1 Muzeum, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1941, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1942, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1943, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1944, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1945, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1946, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Krajské muzeum ve Velkém Meziříčí, Zápisy o schůzích 1932 - 1947, Výroční zpráva o činnosti za rok 1947, rukopis (nečíslováno).

Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, Spisy 1952 - 1956, dopis od Kursu učitelů pedagogických gymnázií, pořádaný MŠVU ve Velkém Meziříčí z 15. srpna 1951, strojopis (nečíslováno).

Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, Spisy 1952 - 1956, záznam o roce 1952, strojopis (nečíslované).

Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1 Muzeum, Spisy 1954 - 1957, Sign. A, číslo inv. 1/7, dopis pionýrů z Křižanova ze dne 29. července 1953, strojopis (nečíslováno).

Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, Spisy 1952 - 1956, záznam o roce 1953, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy 1958 - 1962, sign. A, číslo inv. 1/8
Katalog k výstavě, 1961, strojopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Sign.A, číslo inv. 1/9, Spisy 1963 - 1971,
dopis ze dne 19. září 1963, Marie Benešové doktoru Zbyňku Zbyslavu Stránskému,
strojopis (nečíslováno).

Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, sign číslo 306/76, Kamenné památky Velkého
Meziříčí, Hrad a zámek, Karel Janíček 1963.

Archiv muzea Velké Meziříčí, fond A1, Spisy 1963 – 1971, zápis o roce 1963, strojopis
(nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, Spisy 1958 – 1962, sign. A, inv. číslo 1/8, Dopis
z 15. září 1965 Odboru školství a kultury ve Žďáru nad Sázavou, Marie Benešová,
strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, Spisy 1963 - 1971, Sbor národní bezpečnosti,
Obvodní oddělení Veřejné bezpečnosti Velké Meziříčí 1. srpna 1968, strojopis
(nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o muzeu za rok
1972, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, hlášení muzea k roku
1972, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, komentář k výkazu
o muzeu za rok 1972, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, hodnocení činnosti za rok
1973, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, doplňky k výkazu
o muzeu za rok 1973, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, komentář k výkazu za rok
1973, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok
1974, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok
1975, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1976, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1977, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1978, strojopis (nečíslováno).

Archiv muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Zřizovací spisy MSD, 1979-1984, inv. číslo 14, Návrh: Dálničního muzea, Brno 1979, strojopis (nečíslováno)

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu zpráva o činnosti za rok 1979, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1980, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Historie muzea, strojopisy 1980 - 1988, inv. č. 13/3 Eva Dvořáková: Velkomeziříčští muzejníci 1981.

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1981, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1982, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1983, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu zpráva o činnosti za rok 1984 (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, Okresní muzeum ve Žďáře nad Sázavou, Redukovaný plán práce výstavby Muzea silnic a dálnic ze dne 26.2.1985, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1985 (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1986 (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, Plán ideologové a masové politické práce 1988, návrhy přednášek, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za první čtvrtletí roku 1988, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zápis ze schůze muzejní rady MSD Velké Meziříčí, konané dne 22.6.1989, strojopis (nečíslováno).

Archiv Muzea ve Velkém Meziříčí, fond A1, Spisy o muzeu, zpráva o činnosti za rok 1989, strojopis (nečíslováno).

Seznam použité literatury

HODEČEK, Dalibor a kol. *Velké Meziříčí v zrcadle dějin*. 1. vyd. Brno, Muzejní a vlastivědná společnost, 2008, ISBN 978-80-7275-075-7.

KOLEKTIV AUTORŮ, *Ročenka II.*: Krajinské muzeum ve Velkém Meziříčí, Velké Meziříčí 1923.

KOLEKTIV AUTORŮ, *Ročenka IV.*: Krajinské muzeum ve Velkém Meziříčí, Velké Meziříčí 1934.

KOLEKTIV AUTORŮ, *Ročenka VI.*: Krajinské muzeum ve Velkém Meziříčí, Velké Meziříčí 1936.

KOLEKTIV AUTORŮ, *Ročenka VII.*: Krajinské muzeum ve Velkém Meziříčí, Velké Meziříčí 1938.

MIKULÁŠEK Bohuslav, *Kdybych mohl změnit historii, sborník statí*, Třebíč: Fond Třebíč 2011, ISBN:978-80-904789-0-9.

MIKULÁŠEK Bohuslav, *Muzeum ve Velkém Meziříčí. 1893 - 1993*, Velké Meziříčí: Muzeum silnic a dálnic Velké Meziříčí, 1993.

MIKULÁŠEK Bohuslav, *Nástin historie a perspektiv muzea ve Velkém Meziříčí*, (závěrečná práce postgraduálního studia muzeologie v Brně), 1981.